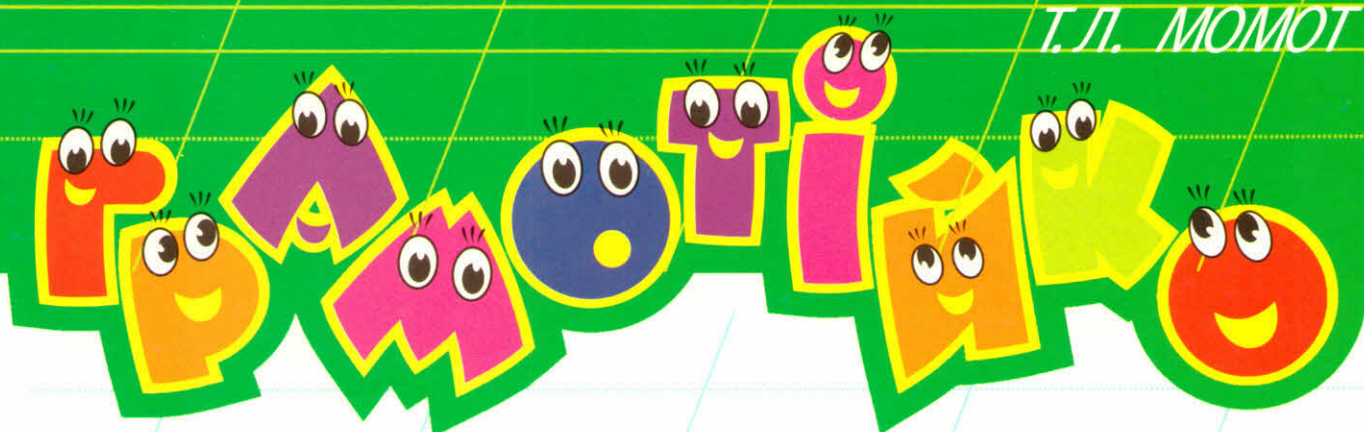

Т.Л. МОМОТ

_____? *казка* *фільм*

ЛОГОПЕДИЧНИЙ ЗОШИТ №2

Т.Л. Момот

Грамотійко

**Логопедичний зошит № 2
для розвитку усного
і писемного мовлення**

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Тернопіль
Навчальна книга – Богдан

Переднє слово для дорослих

Проводжаючи дитину в перший клас, батьки сподіваються, що вона вчитиметься охоче й успішно. Якщо ж надії не справджуються, то причини невдач вони починають шукати насамперед у школі, системі навчання, упередженому або байдужому ставленні вчителя. Але найчастіше причиною шкільних проблем дитини є її недостатній мовленнєвий розвиток. Це може виявлятися в дефектах звуковимови, мізерності словникового запасу, невмінні граматично правильно узгоджувати слова в реченні тощо. Подібні прояви у дошкільний період зазвичай не насторожують батьків, бо дитина, на їхню думку, достатньо вільно користується мовою.

Однак у школі до мови ставлять високі вимоги, і дитина з недостатнім мовленнєвим розвитком потрапляє у складне становище. Виникають труднощі в процесі оволодіння навичками читання і письма, з'являються стійкі специфічні помилки (пропуски чи заміна букв і складів, недописування або недочитування слів, переставляння частин слова тощо). Такі недоліки читання і письма називаються відповідно дислексією і дисграфією. В окремих випадках необхідна спеціальна логопедична робота, в інших — дитині можуть допомогти самі батьки, вихователі, вчителі. Власне, для профілактики й подолання проявів дислексії та дисграфії і призначені логопедичні зошити “Грамотійко”.

Зошит №1 включає роботу над голосними, а зошити №2 і №3 — над приголосними звуками та буквами, що їх позначають. Окрім цього, зошити містять завдання для розвитку спостережливості, уваги, просторових і часових уявлень, моторно-графічних умінь, аналітико-синтетичних здібностей та зв'язного мовлення дітей.

Вихователі дитячих садків і вчителі початкових класів можуть використовувати “Грамотійка” для фронтальної та індивідуальної роботи.

Зошити знадобляться також вчителям-дефектологам допоміжних шкіл та значно полегшать роботу логопеда. Різноманітні за складністю завдання розраховані на дітей з різним рівнем підготовки та різною структурою дефекту.

На сторінках “Грамотійка” можна знайти вправи як для дошкільнят та першокласників, так і для учнів 2-3 класів. А посторінкові рекомендації і детальні пояснення кожного завдання допоможуть організувати роботу методично правильно й ефективно.

Пам'ятайте, що запорука Вашого успіху — терпіння і доброзичливе ставлення до дитини.

Хай Вам щастить!

Дорогий друже!

Веселий і розумний Грамотійко стане твоїм добрим помічником у вивченні грамоти. А якщо ти вже її опанував, Грамотійко допоможе позбутися помилок під час читання та письма. Разом з ним ти будеш малювати і писати, розгадувати ребуси, вчити цікаві віршики і читати мудрі оповідання.

Прислухайся до вимови звуків, слів, речень. Спостерігай за їх написанням. Вдумливо читай.

З Грамотійком ти обов'язково досягнеш успіху!

Довідкове бюро

└ — — . — речення;

— — слово;

┌ — — — — слово, поділене на склади, наголос;

○ — голосний звук;

□ — твердий приголосний звук;

◻ — м'який приголосний звук;

⤴ — корінь слова;

┌ — префікс;

^ — суфікс;

□ — закінчення.

Пальчикова гімнастика

Ми долоньки розітрем
і зігрієм пальчики.
Будем гратися руками,
як маленькі зайчики.

Розтирати долоні і пальці. Плескати в долоні.

П'ять братів, п'ять зайців,
п'ять завзятих молодців.
То не в лісі сірі зайці,
а умілі твої пальці.

Почергово торкатися пальцями руки до великого пальця. Рухи виконувати узгоджено з ритмом вірша спочатку повільно, потім — швидше. На перші два рядочки — однією рукою, далі — другою. Складніший варіант — одночасно двома руками.

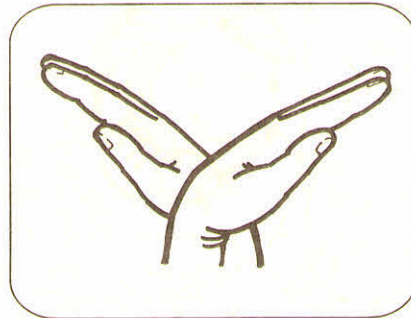
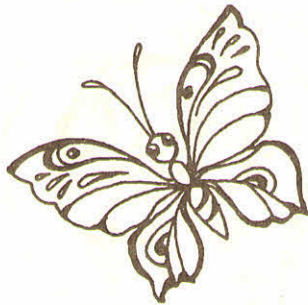
Драбинка

Я зробив собі драбинку
і поставив під хатинку.
Пальці ставлю на драбинку —
лізу, лізу на хатинку.

Кінчики пальців почергово лягають один на одного, починаючи з великих пальців, ніби піднімаються по східцях.

Метелик

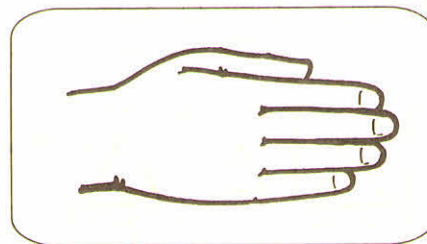
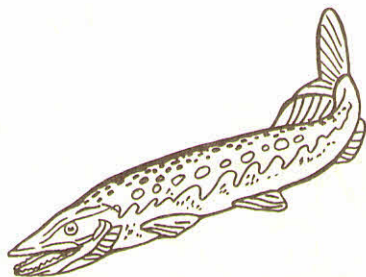

Я біжу, біжу по гаю,
я метелика піймаю,
а метелик не схотів,
геть від мене полетів.

Н. Забіла

Схрестивши руки в зап'ястях, щільно зімкнути прямі пальці.
Метелик літає, не згинаючи крил. Тому долоні залишаються випрямленими,
а рухаються лише зап'ястя.

Щука

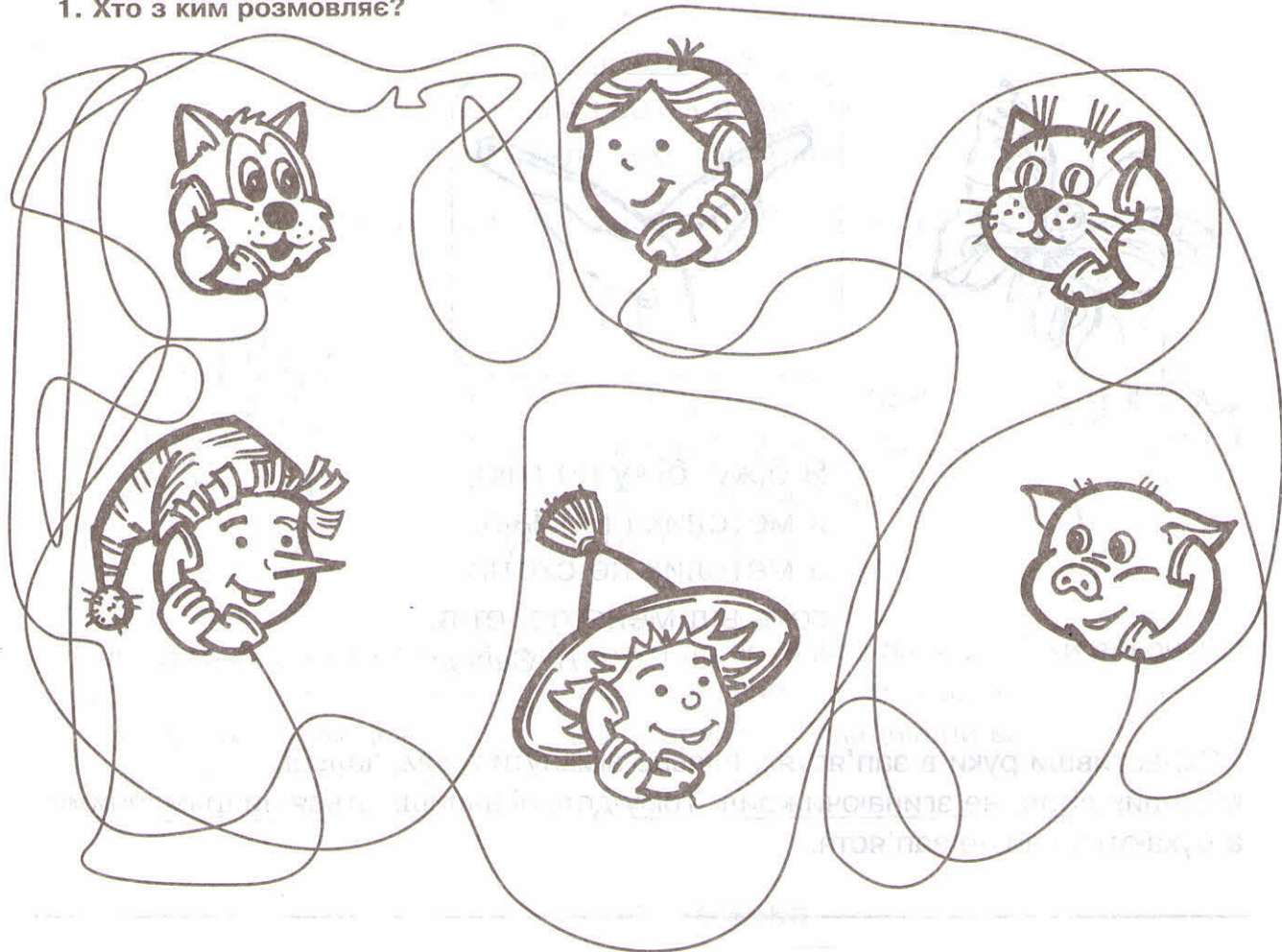

Щука хвіст і зуби має.
Я від щуки утікаю.

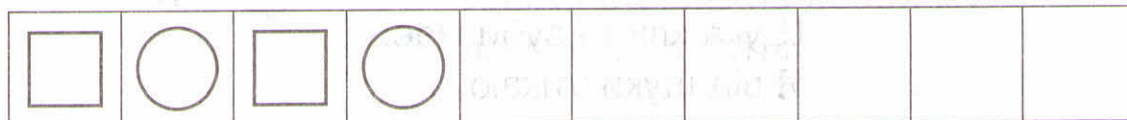
Голова щуки — початок долоні; а хвіст — пальці, які гнучко звиваються.
Щука “пливе”, а дитина відступає назад, “тікаючи” від щуки.

Психологічні та графо-моторні завдання

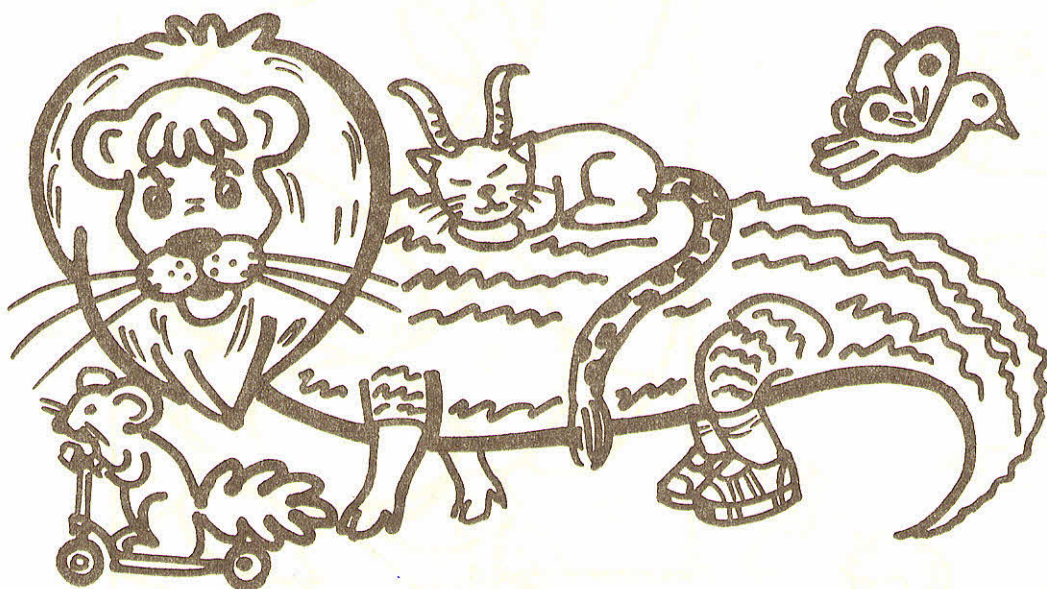
1. Хто з ким розмовляє?

2. Поміркуй і домалюй.

3. Що наплутав художник?

4. Віднови закреслені слова.

~~СОМ~~

~~ДИТИ~~

~~МАШИНА~~

5. Знайди шість предметів і добери для них спільну назву.

6. Розфарбуй олівці і малюнок.

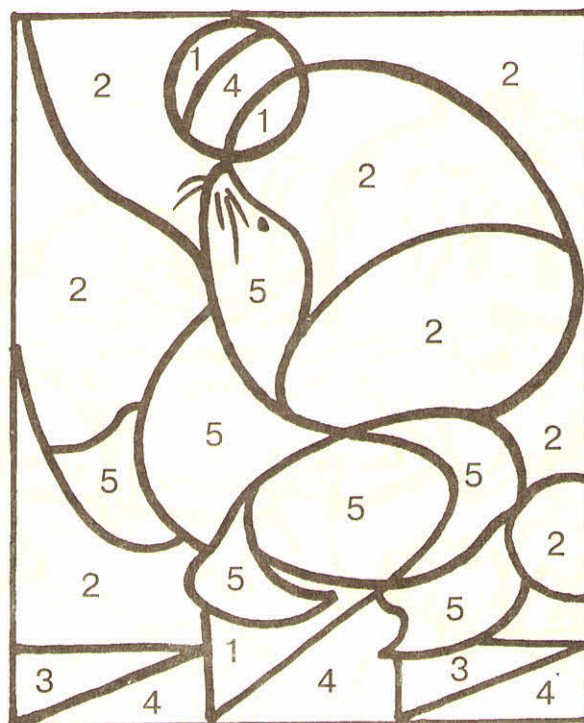
1 червоний

2 синій

3 зелений

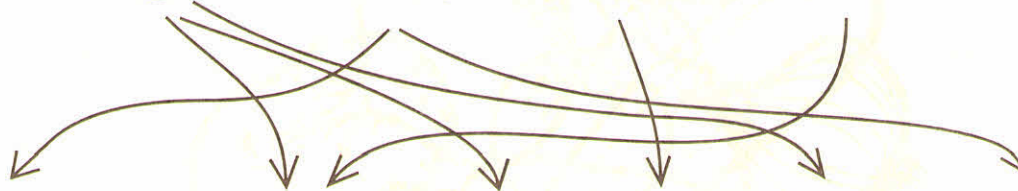
4 жовтий

5 сірий

7. Запиши букви. Прочитай назву казки.

О К Б Л

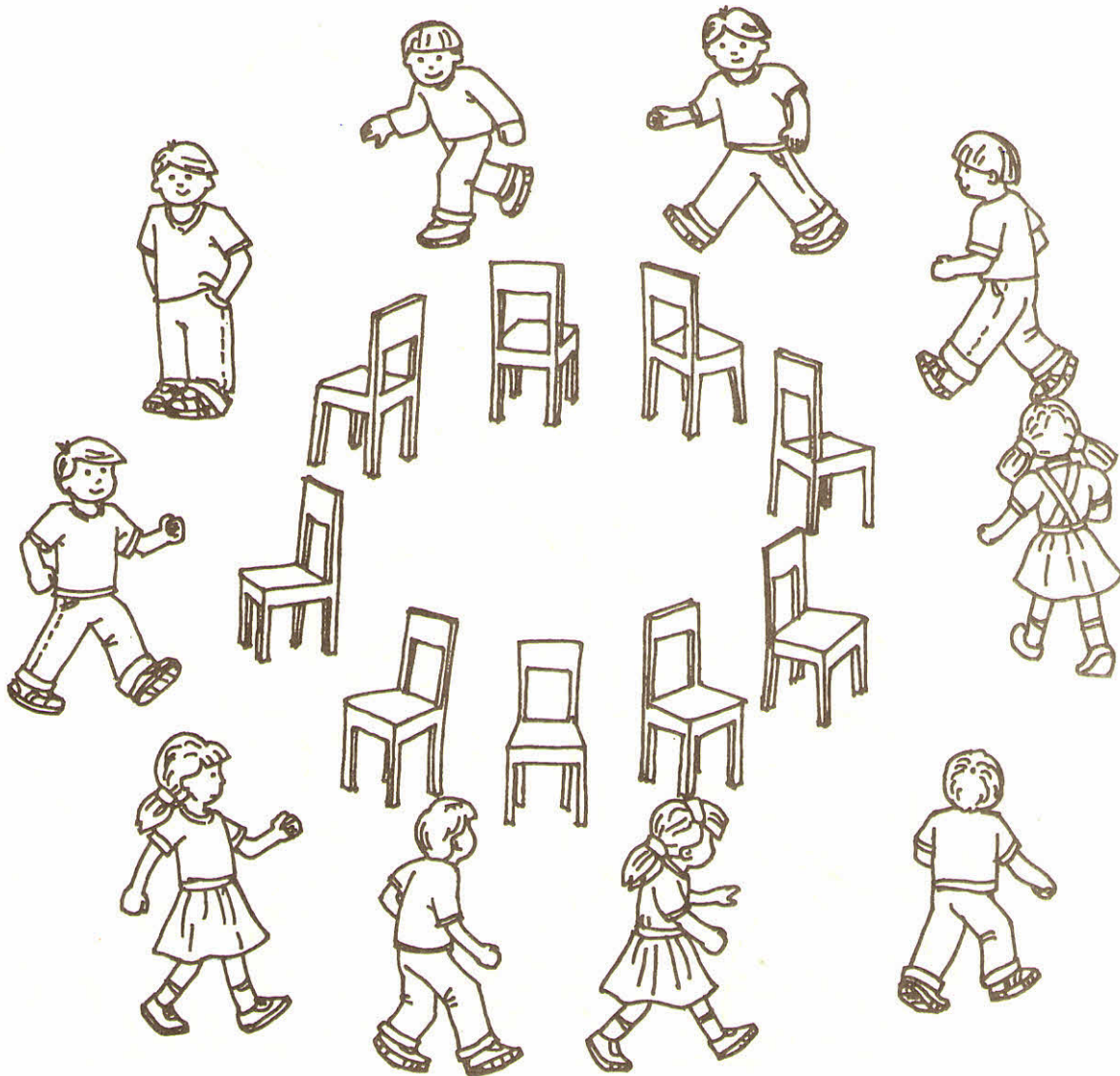

8. З'єднай друковані й рукописні літери попарно.

К Н т у н с з л р т б ш п м п з е д д и к б

к л б п К т з Б с Н и П е у р М д н П з Д и

9. Кому не вистачить стільця?

Звуконаслідування

З неба гримає Ба-бах
по деревах, по кущах!
У гілках сховавсь Тук-тук,
як почув страшний цей звук.
Скік — у кущик Пострибай,
і Цок-цок побіг у гай.
Цвір-цвірінчик в листя — пурх!
Шкребетушка в нірку — шурх!
Тихо-тихо всі сидять,
не біжить ніхто гулять.
Бо по лісу йде Ба-бах
по деревах і кущах!

Дж. Ривз

Звукоутворення

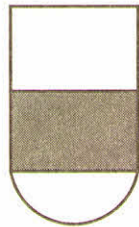
Як звуки мови виникають?
 Що творить їх і де?
 Повітря до гортані
 з легень спочатку йде.
 Там зв'язки завібрують —
 і голос всі почують.

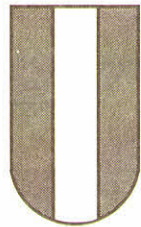
Знайди на схемі та в себе
 верхню і нижню губи; верхні й нижні зуби.

Кінчик
язика

Спинка
язика

Бічні
сторони
язика

Відкрий рот перед
дзеркалом і поклади
язик на нижню губу.
Знайди кінчик, спинку
і бічні сторони язика.

Поклади долоню на горло і промовляй: а-а-а, о-о-о, е-е-е. Повітря без перешкод проходить через рот. Рука на шиї відчуває тремтіння голосових зв'язок. Пригадай усі голосні звуки. Голосні звуки утворюються лише за участю голосу. Голосні позначаємо на схемі (відкритий рот без перешкод).

Приголосні звуки

А тепер спостерігай за вимовою звука [п]. Голосові зв'язки не вібрують. Повітря долає перешкоду — прориває зімкнені губи. Чуємо звук [п] — він утворюється за участю шуму. Якщо під час вимови звука [п] “включити голос”, то почуєш звук [б], який утворюється за участю голосу і шуму. Звуки, під час вимови яких повітря долає перешкоду у ротовій порожнині, називаються приголосними. Приголосні на схемі позначаємо (перешкода).

Вимовляючи звуки, заповни таблицю.

[М] — зімкнені губи не розмикаються, повітря проходить через ніс; горлечко тремтить.

[Т] — кінчик язика змикається з верхніми різцями, повітря розриває цю перешкоду; голосу немає.

[Н] — кінчик язика зімкнений із верхніми різцями, а повітря проходить через ніс; голосові зв'язки вібрують.

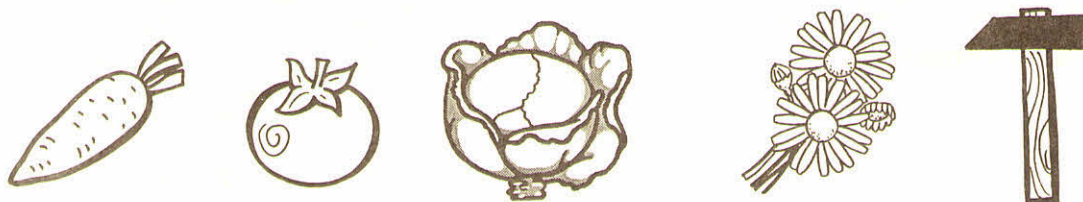
[К] — спинка язика піднімається до м'якого піднебіння і утворює з ним зімкнення; голос відсутній.

Голосні	Приголосні	
перешкоди нема, є голос	є перешкода	
	шум	шум + голос
[а],[о],	[п],	[б],

1. Попроси старших прочитати. Визнач на слух спільний звук у кожному стовпчику слів.

мир	дах	жук	лин	рама
мак	дав	рак	сон	лама
мур	дим	сік	тин	соми

2. У назвах яких предметів є звук [М]? Обведи і розфарбуй відповідні малюнки.

3. Знайди інші слова у слові **ромашка**.

4. Назви яких предметів починаються звуком [Л]? Розфарбуй відповідні малюнки.

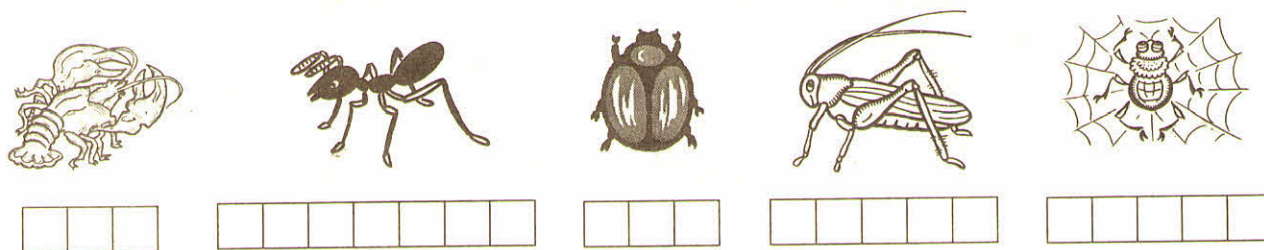

5. Утвори слова, додаючи вказану букву на початку слова.

луг (п)	лин (м)	рід (б)	ролик (к)	олія (к)
_____	_____	_____	_____	_____

Склади речення з новими словами.

6. Склади звукові моделі слів, у яких звук [К] вимовляємо у кінці.

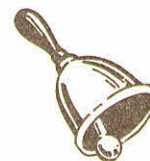
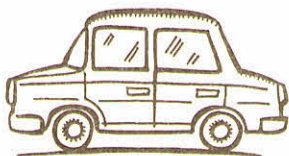
7. Допиши останню букву (К, Т, Н або Х) і прочитай слова.

жу . ти . ки . со . рі . пу .
ро . мо . сі . ла . си . ма .

8. Розгадай ребус.

9. У назвах яких предметів звук [Н] вимовляємо всередині слова?

10. Чим відрізняються слова?

машина
малина
калина

11. Виправ помилку.

12. Скористайся довідкою і добудуй ланцюжок слів.

Слова для довідок:

індик, риба, сир,
комар, автобус.

Тверді і м'які приголосні

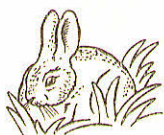
Під час вимови м'яких приголосних губи і язик більш напружені, ніж під час вимови твердих приголосних.

М'який звук на схемі позначається \equiv .

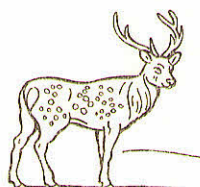
1. Вимов перед дзеркалом.

с-сь ан-ань рис-рись
л-ль ед-едь тин-тінь

2. Назви зображених на малюнку тварин. Вимов останній звук у кожному слові.
Добудуй звукові схеми.

$\equiv \text{O} \equiv \text{O} \equiv$

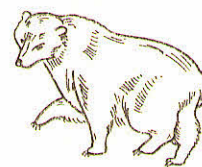
$\text{O} \text{---} \text{O} \square$

$\text{---} \text{O} \square$

$\text{---} \text{O} \square$

$\text{---} \text{O} \text{---} \equiv \text{O} \square$

3. Прочитай.

Ь

Я — м'який знак.
Це повинен знати всяк.
Хоч між буквами мовчу,
буть м'якими їх учу.

паль ці
буль вар
силь ний
віль ний

4. Хвилинка каліграфії.

Ь ь

ь ь ь ь

червень сіль

їдальня пальто

5. Зміни слова за зразком.

багато — один
півні — півень
олені — _____
коні — _____
лосі — _____
карасі — _____
ведмеді — _____
журавлі — _____

6. Допиши ь і прочитай слова.

сіл . дідус . молодець .
кін . танец . кисіль .
ден . вогон . камін .
тін . ремін . щигол .
мід . хлопець . учен .
маз . корабель . олівець .

7. Склади слова і знайди серед них зайве.

3 4 2 1
н ь і к

2 1
л е о н ь

1
б і л е д ь и р с ь

8. Виправ помилку.

Кіно по вулиці іде.

Його товариш мій веде.

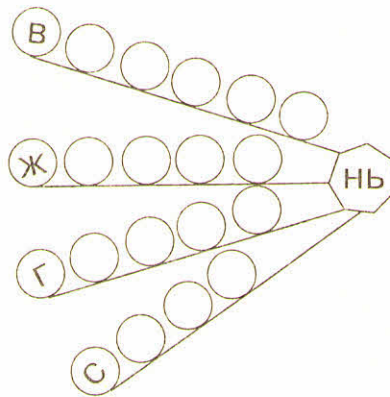
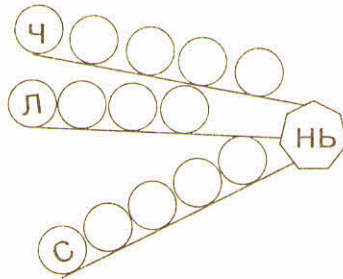
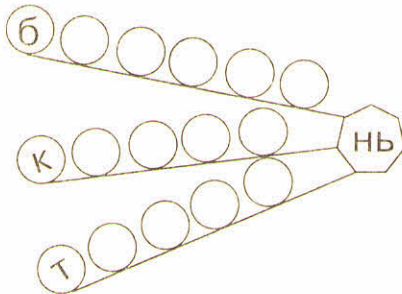
Ігор Січовик

9. Запиши пропущені числа словами.

1, 2, 3, 4, _____, _____,

7, 8, _____, _____.

10. Впиши назви місяців.

11. Зміни слова за зразком. Де стоїть м'який знак?

Підкресли букви, що позначають м'які приголосні.

тепле — тепленьке

м'яке — _____

сухе — _____

мале — _____

рідне — _____

дороге — _____

тополя — тополька

каструля — _____

картопля — _____

гребля — _____

земля — _____

крапля — _____

12. Встав пропущений **ь** і прочитай слова.

дел . фін

будівел . ник

бул . вар

мален . кий

стіл . ці

гет . ман

бурул . ка

сірен . кий

13. Допиши останнє слово в кожному реченні.

В Україні добувають кухонну _____ . сіл

На Полтавщині багато красивих міст і _____ . сіль

Ми їли варений _____ . рись

У тайзі живе хижа _____ . рис

Дівчата їли смачні _____ . бульки

Хлопці пускали мильні _____ . булки

Буквосполучення **ьо**

Позначає м'якість попереднього приголосного і звук [o].

1. Утвори і прочитай склади та слова.

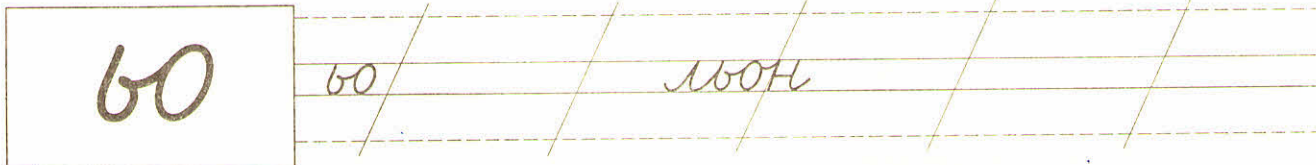
сьо́годні
льодо́руб
тьо́хкає
дьо́готь
пе́ньо́к
цо́му
тре́ох
дзьо́б

2. Прочитай.

день — де́ньо́к
пень — пе́ньо́к

3. Хвилинка каліграфії.

4. Зміни слова й утвори словосполучення.

який?	якого?	який?	якого?
житній	житнього	верхній	одягу
порожній	_____	третій	класу
вчорашній	_____	сусідній	будинку

5. Прочитай текст. Виконай завдання, подане після тексту.

Пень

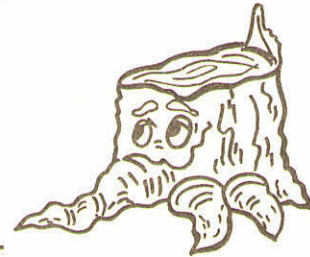
У лісі стояв старий пень. Прийшла бабуся із сумкою, поклонила пеньку і далі пішла. Прийшли дві дівчинки з кошиками, поклонилися пеньку і далі пішли. Прийшов дідусь із мішком, поклонився пеньку і далі пішов.

Загордився старий пеньок і каже деревам:
— Бачите, всі люди мені кланяються. Отже, й ви мені кланяйтеся, бо я — вам цар!

Прилетіла мала синичка і защебетала:

— Ніякий ти не цар, не царьок, а старий пеньок.

І люди тобі не кланяються, а шукають біля тебе опеньки.

За Валентином Катаєвим

Випиши з тексту окремо слова із **ь** та буквосполученням **ьо**.

ь	ьо
_____	_____
_____	_____
_____	_____

Розрізнення буквосполучень **ЬО** і **ЙО**

1. Прочитай правила.

Після букв, що позначають приголосні звуки у кінці або в середині складу, пишемо **ЬО**

л, сл, мал, бад, зи, рий, н, тчик, ваний

слЬО-за, сЬО-год-ні, си-нЬО-го, лЬОН

ЙО На початку слова і складу пишемо

ма, бо, міль, буль, р, нез, н, вий, д

йорж, йо-му, ра-йон

2. Поділи слова на склади.

Сьо|мий, гайок, йогурт, льон, пеньок, Йосип, третього, знайомий, чайок, працюючий, тьохкає, майонез.

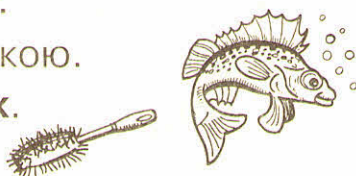
3. Поясни значення слова **ЙОРЖ**.

Юрко ловив рибу вудочкою.

На гачок піймався **йорж**.

У Наталки — **йорж**.

Йоржем вона миє банки і пляшки.

4. Виправ помилку.

Витяг я **коржа** з води.

Корж колючий, відійди.

Ігор Січовик

5. Запам'ятай, як пишуться імена, прізвища і по батькові.

Сергій — Сергій**ов**ич

Андрій — _____

Олексій — _____

Анатолій — _____

Вороб**й**ов

Мурав**й**ов

Солов**й**ов

Гай**ов**ий

Коваль**ов**

Пушкар**ов**

Маль**ов**аний

Петль**ов**аний

6. Встав **ЬО** або **ЙО**. Розглянь малюнок і запиши відповідь на запитання.

С .. годні вранці Л .. ня Га .. вий і Ст .. па Ковал .. в пішли гуляти в га .. к. У гайку вони зустріли зна .. мого — Йосипа Вороб .. ва.

У син .. му небі пливли хмарки. У куцах т .. хкав соловейко. Цвіли різнокол .. рові квіти. Настрій у хлопців був бад .. рий.

Ст .. па і Йосип не знайшли грибів.

Л .. ня і Ст .. па не рвали квітів.

Хто де?	Ім'я	Прізвище
Крайній зліва	_____	_____
Посередині	_____	_____
Крайній справа	_____	_____

Позначення м'якості приголосних на письмі.

Диференціація І — И

і - И

1. Прочитай склади і слова.

сі	ні	сім	ціна	Зіна
лі	ті	рік	ліки	Ніна
ді	ці	дім	зірка	Ліда

2. Прочитай. Підкресли попарно букви, що позначають тверді та м'які приголосні.

<u>л</u> ис — лі <u>с</u>	ди <u>м</u> — ді <u>м</u>	си <u>п</u> ати — сі <u>п</u> ати
ри <u>с</u> — рі <u>с</u>	ти <u>н</u> — ті <u>н</u> ь	уми <u>т</u> и — умі <u>т</u> и
би <u>к</u> — бі <u>к</u>	ки <u>н</u> ь — кі <u>н</u> ь	біли <u>т</u> и — білі <u>т</u> и

3. Виправ помилки.

4. Склади словосполучення і речення.

Кіт пірнає в океані.

Кит дремає на дивані.

Ігор Січовик

□ = о □ -

□ - о □ -

дім	їдкий	лис	густий
дим	новий	ліс	хитрий
кит	муркає	Дмитрик	уміє
кіт	плаває	Ліда	уміє
			личко
			читати

5. Встав пропущені букви И чи І. Придумай назву вірша.

Під горою — хвойний л . с,

за горою — хижий л . с.

Вкрита травами гора.

Збоку — л . сяча нора.

Як навідавсь л . с в курник,

то відразу п . вень зник!

Варвара Гринько

6. Заповни порожні клітинки.

л	и	с						
			к	а				
			и	я				
			е	н	я			
			и	ч		а		
			е	н	я		к	о

л	і	с					
			о	к			
			н	и			
			о		о	к	
			н	и	ч	и	
			о		и	й	
п	р	о			о		

Я я

Буква **Я** може позначати м'якість попереднього приголосного і звук [а].

1. Прочитай склади і слова.

ся тя ля ря
ня дя ця вя

Со
Та
Ва

ня

О
Ко
Ва

ля

2. Склади звукові схеми слів.

3. Утвори словосполучення.

коз . че	жир
свин . чий	будка
соб . ча	молоко

4. Прочитай. Підкресли букви, що позначають тверді і м'які приголосні, за зразком.

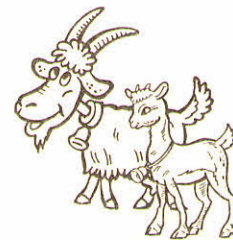
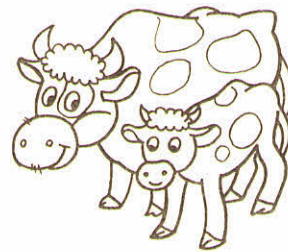
са — ся та — тя
за — зя ла — ля
на — ня ра — ря
да — дя ца — ця

лак — ляк
лампа — лялька
радий — рядок
дарунок — дятел
замок — зяблик
цап — цяцька

тачка — тягач
наказ — няня
сад — сядь
санки — сядьво
вата — свядьто
ранок — рябий

5. Хто у кого? Допиши за зразком.

У корови — теля, телятко.
У вівці — ягн . . , _____
У кішки — коше . . , _____
У собаки — цуце . . , _____
У кози — козе . . , _____

6. Прочитай. Встав пропущені букви **а** чи **я**.

Лиска лащить лисен . . ,
а лосиха — лосен . . .
Лев ласкаво л . пою
левен . тко ляпає.

Юрій Кругляк

По обніжку йшов ц . пок,
опирався на ціпок.
Ніс для сірих козен . т
півмішка гарбузен . т.

Варвара Гринько

7. Порівняй вимову і написання.

Суцільна вимова м'якого
приголосного і звука [а].

буряк — бур'ян
зяблик — з'явився
свято — в'яне

Роздільна вимова твердого
приголосного та звуків [я].

Ю ю

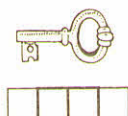
Буква **Ю** може позначати м'якість попереднього приголосного і звук [y].

1. Прочитай склади і слова.

лу су ну ту ду цу ру дзу
лю сю ню тю дю цю рю дзю

2. Склади звукові схеми слів.

3. Прочитай. Підкресли букви, що позначають тверді і м'які приголосні, за зразком.

луги — лютий

туман — тюльпан

нуль — нух

лук — люк

рукa — рюкзак

сушa — сюжет

тунель — тюлень

дзусь — дзюрчить

цукор — цюкати

4. Встав пропущені букви У чи Ю.

л . ди

зоу . ля

т . луб

Машина їде у т . нель.

л . стра

сал . т

масл . к

У цирку виступає т . лень.

н . хати

мал . нок

бл . до

з . би

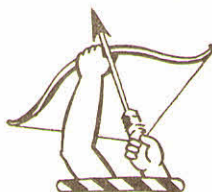
с . бота

р . ки

р . кзак

шл . пка

кл . ч

Стрелець тримає стріли і л . к.
Каналізаційний л . к закритий.

5. Склади розсіпані слова. Знайди серед них зайве.

2 1
долюб _____
члюк _____
спу _____
дилюна _____

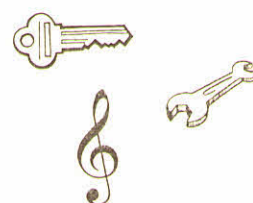
6. Виправ помилку.

Вночі цвітуть у небі квіти.
— Салат! Салат! —
гукають діти.

Ігор Січовик

7. Відгадай загадку. У яких значеннях вживається слово **КЛЮЧ**?

Я у дверях — у замку.	Дверний	_____
Я у нотному рядку.	Гайковий	_____
Можу гайку загвинтити	Скрипковий	_____
і у вирій полетіти.	Журавлиний	_____

Диференціація е — є

е — є

1. Прочитай.

ле — ле	передне	середне
не — не	задне	нижнє
	верхнє	самотнє

2. Утвори словосполучення.

сусіднє		небо
літнє		сонце
синє		село

3. Зміни слова за зразком.

	який?	яка?	яке?
вечір	вечірній	вечірня	вечірнє
літо	_____	_____	_____
сусід	_____	_____	_____
давнина	_____	_____	_____

4. Встав **е** чи **є**.

Приблудилося самотн . кош . ня.
 Пробите задн . колесо.
 Роман зайняв верхн . місце.
 У купе вільн . нижн . місце.

5. Прочитай і запиши речення.

Перевір за схемою.

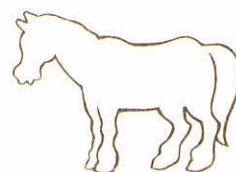
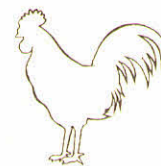
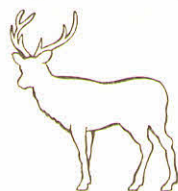
З о о.
 а о л
 п н с е
 о д у с
 л и с є
 е в і н
 м д
 _____.

Тверді та м'які приголосні (повторення)

1. Заповни таблицю. Підкресли склади із м'якими приголосними.

	ь	а	я	у	ю	є	ї	і	ьо
т						тє			
д									
с									
з									
л						лє			
р									
ц									
н						нє			

2. Заштрихуй тіні тварин. Підпиши малюнки.

3. Добери слова, у яких є вказані склади.

та — _____ со — _____ лу — _____
 тя — _____ сьо — _____ лю — _____
 ди — _____ не — _____ за — _____
 ді — _____ не — _____ зя — _____

4. Вивчи вірш і запиши його по пам'яті.

Зайцю довговухий,
 в лісі щось гуде.
 Слухай мене, слухай, —
 мисливець іде.

Йди, мисливцю лютий,
 баюньки-бай,
 зайця-побігайця
 не бий, не стріляй!

Андрій Малишко

5. Встав пропущені букви. Підкресли букви, що позначають м'які приголосні.

Дивний мисливець

Живе у нашому селі д . д Максим. Усі кажут . : д . д — мисли-
 вец .. Він щодня йде з рушницею до л . су. Виходит . з дому
 рано-вранц ., а повертається ввечері.

Та що це за д . вний мисл . вець! Нікол . не несе додому ні
 зайц ., ні качки. Приходить з порожн .. ю торбою.

Чого ж це дід Макс . м такий невд . ха? Пішли одного разу
 сл . дом за д . дом: захот . лося под . витись, як же він пол . є.
 Бачать: покл . в дід рушницю, а сам ходит . л . сом та й
 розкл . дає під кущами с . но зайц . м.

Зрозум . ли тоді, чому дід М . ксим — д . вний мисл . вець.

За Василем Сухомлинським

Чому діда Максима називають дивним мисливцем?

Подовжені приголосні

Подовжені приголосні на письмі позначаються відповідними подвоєними буквами.

1. Вимовляй подовжено.

лля життя сторіччя
 ння гілля колосся

2. Виразно прочитай пари слів.

читання — прочитана (книга)
 малювання — намальована (картина)
 бажання — бажаний (гість)
 весілля — веселе (свято)

3. Встав пропущені букви.

життя уміння гілля знаряддя мотуззя
 ши .. я дої .. я зі .. я прила .. я збіжжя
 ми .. я зна .. я вугі .. я безлю .. я обличчя
 ли .. я пра .. я рі .. я гру .. я суддя

4. Скористайся довідкою і заповни порожні клітинки.

				ння
				ння
				ння
				ння

				ття
				ття
				ття
				ття

				лля
				лля
				лля
				лля

Слова для довідок:

каміння, дозвілля,
 насіння, заняття,
 багаття, питання,
 провалля, безсилля,
 коріння, стаття,
 весілля, полоття.

5. Утвори слова і склади з ними словосполучення за зразком.

катати — катання з другом
 читати — _____ вірша
 малювати — _____ на велосипеді
 доїти — _____ корови
 прати — _____ брудного одягу
 побачити — _____ олівцями

6. Розглянь таблицю. Встав у речення пропущені слова.

я	ллю
ти	ллеш
він	ллє
ми	ллємо
ви	ллєте
вони	ллють

Ілля ллє воду в чашку.

Діти _____ воду під дерево.

Я _____ молоко у склянку.

Галя _____ воду із кухля.

7. Встав пропущені букви. Вивчи прислів'я і запиши їх по пам'яті.

Дерево сильне корі .. ям, а людина — зна .. ям.

Зна .. я робить кращим жи .. я.

Чита .. я — найкраще навча .. я.

Без терпі .. я нема умі .. я.

Маленька праця краща за велике безді .. я.

8. Слова, подані в дужках, зміни за питаннями. Запиши.

Уже з'явилися (рано) _____ які? весняні квіти.

Захмарилося (осінь) _____ яке? небо.

Я люблю їсти хліб з маслом і (сіть) _____ чим? .

9. Встав пропущені букви.

Осінь вбрання

Ми пішли в ліс подивитися на осі .. є вбра .. я дерев.

Зупинились біля високого клена. Стоїт . клен у яскравому вбра .. і,
а листочки — ні затремтять, ні зашепот . ть.

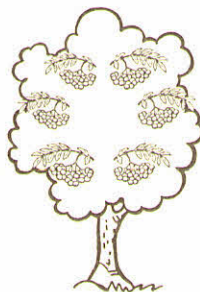
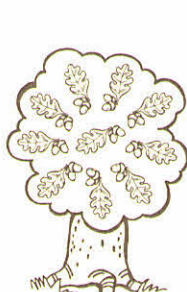
Клен спить. І сниться йому все, що бачив од весни і до осені.
Ось жовтий листочок — мов золота кул . бабка. А там листочок —
мов ранкова зор . — рожевий і ласкавий. А цей — як вечірн .
заграва на вітр . ний день.

Ми принишкли і милувалися красою. Усі наче боялися
потривожити чар . вний сон клена.

За Василем Сухомлинським

Зафарбуй листочки і дерева осінніми кольорами.

Яким деревам належать ці гілочки?

ГЛУХІ ТА ДЗВІNKІ ПРИГОЛОСНІ Розрізнення С і З

Порівняй вимову звуків [c] і [z].

ca — за	ca — за
co — zo	co — zo
ce — ze	ce — ze
ca — za	ca — za
ca — za	ca — za
ca — za	ca — za

Запам'ятай!

[c] — синій, тому надалі букви, що позначають глухі приголосні, замальовуй синім олівцем.

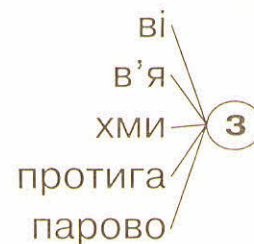
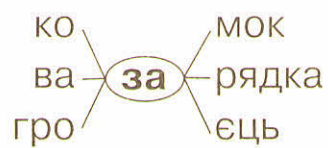
[z] — зелений, тому надалі букви, що позначають дзвінкі приголосні, замальовуй зеленим олівцем.

1. Прочитай склади і слова.

зала — сало
золото — солома
зуб — суп

спа — зба
сфи — зви
ске — збе

сла — зля
сто — здо
сху — згу

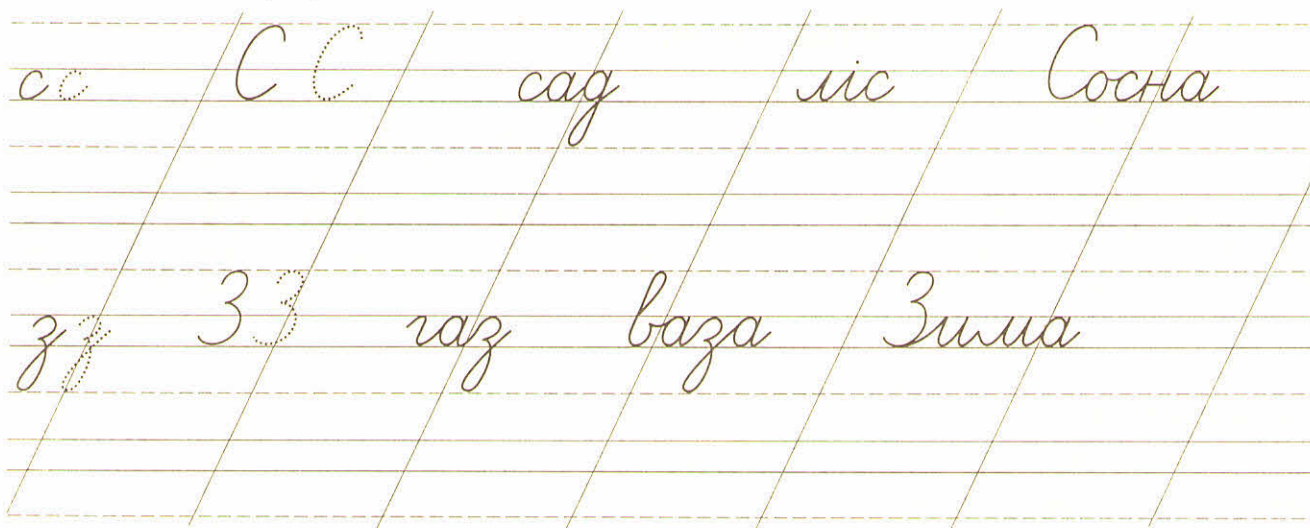
2. Утвори словосполучення.

рогата | коса
заплетена | коза

впертий | козел
рогатий | осел

смачна | злива
сильна | слива

3. Хвилинка каліграфії.

4. Встав потрібні букви.

с	з	с — з	с — з	с — з
. апа	. аець	. алат	. амок	. вук
. орока	. она	. ебра	ву . а	вело . ипед
. укно	. убок	. ирок	ву . ол	фа . ан
. ила	. има	. убота	моро . иво	. міливий
. ереда	. елений	. устріч	по . уд	га . ета

5. Виправ помилки.

У Зіни довга **коза**. **Коса** гризе капусту.

У Сашка спіла **злива**. Надворі сильна **слива**.

Я вночі забравсь на гірку
і побачив в небі **дірку**.

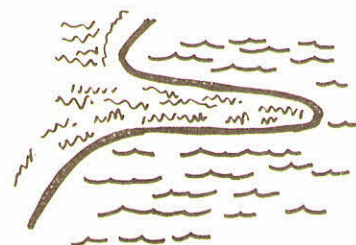
Я нагострив **козу** нову
і заходивсь косить траву.

Ігор Січовик

6. Поясни значення слова **КОСА** у кожному випадку.

Косу дівчина плете.
На **косі** трава росте.
Пляж найкращий на **косі**.
Поки ще трава в росі,
із **косою** йде на **косу**
хлопець той, що трави косить.

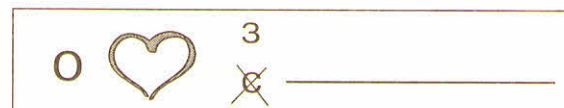
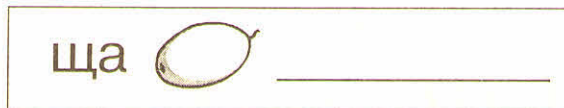
А. Свашенко

7. Встав потрібні букви, використовуючи зелений і синій олівці.

Зранку . лива злиувала —
всю пилюку позмивала.
Після . ливи і гро . и
світ чистіший від . льози.

Ганна Чубач

8. Розгадай ребуси.

9. Зміни слова або добери споріднені за зразком і встав пропущені букви С або З.

один	багато
↓	↓
гарбу . —	гарбузи
компа . —	_____
коко . —	_____
моро . —	_____
матро . —	_____

що?	що робить?
↓	↓
ка . ка —	казати
запи . ка —	_____
коли . ка —	_____
в'я . ка —	_____
ни . ка —	_____
про . ьба —	_____

велика	маленька
↓	↓
ма . ка —	масочка
ми . ка —	_____
реди . ка —	_____
ка . ка —	_____

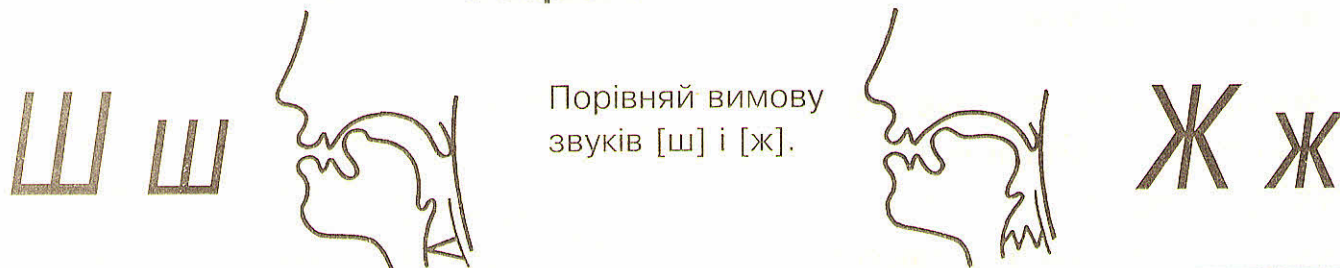
10. Добери перевірні слова і встав пропущені букви С або З.

Діти читали цікаву ка . ку.
Шахтар одягає на голову ка . ку.
Бабуся назбирала в'я . ку хмизу.

11. Підбери потрібне слово і склади словосполучення.

Заплести	косу	Спіймати	_____
Зварити	_____	Стелити	_____
Змітати	_____	Скуштувати	_____
Зв'язати	_____	Списати	_____
Злякати	_____	Сфотографувати	_____
Здолати	_____	Сховати	_____

Розрізнення Ш і Ж

1. Прочитай склади і слова, чітко вимовляючи звуки [ш] і [ж].

ши — жи

шпа — жба

шо — жо

шу — жу

шти — жди

шофер — жолудь

аша — ажа

шар — жар

шорти — жовток

ошо — ожо

шафа — жаба

мішок — дружок

шу — жу

ше — же

ши — жи

шум — жук

шеренга — жетон

шия — жир

шуба — жуйка

шепіт — жердина

шифер — жирафа

парашут — кожух

кошеня — пожежа

машина — ожина

2. Хвилинка каліграфії.

3. Встав потрібну букву.

Ш

Ж

Ш — Ж

. айба

. акет

. афа

пру . ина

. апка

. уравель

. айворонок

аба . ур

фарту . ок

ї . ак

калю . а

ко . еня

ко . ик

бакла . ан

поро . ок

ко . у . ок

4. Добери з дужок потрібні слова.

_____ прожити — не поле перейти. (життя, шиття)

Женя любить _____ і вишивати. (шити, жити)

Волосяний покрив на тілі тварин — це _____.

Метал, з якого виготовляють консервні банки, — це _____.
(жерсть, шерсть)

5. Прочитай. Зміни слова за зразком і виділи закінчення.

по	ШИТИ	я важу —	ти важ иш
за		я біжу —	_____
пере		я дружу —	_____
під		я лежу —	_____
з	ВАЖИТИ	я ріжу —	ти ріж еш
від		я в'яжу —	_____
пере		я стережу —	_____
до		я живу —	_____

6. Зміни слова за зразком і встав пропущені букви. Закінчи віршики.

один	багато
↓	↓
ву . —	вужі
↓	↓
вір . —	вірші
арку . —	_____
гара . —	_____
ні . —	_____
подоро . —	_____
товари . —	_____

- По траві повзла змія —
налякався дуже я.
Від гадюки біг чимдуж,
а то виявився _____.
- — Що ти, донечко, шепочеш?
І чому це ти не спиш?
— Я, матусю, спати хочу,
але треба вивчить _____.

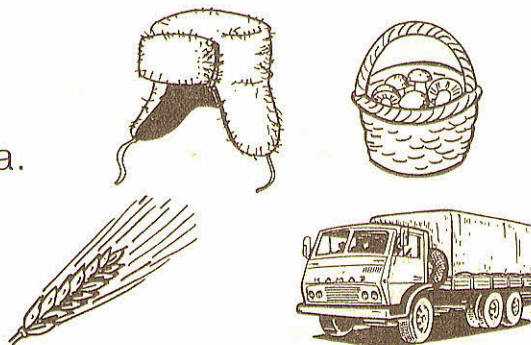
7. Добери перевірні слова і встав пропущені букви.

сте . ка —	стежечка
↓	↓
ча . ка —	чашечка
кни . ка —	_____
дорі . ка —	_____
ло . ка —	_____
поду . ка —	_____
пирі . ки —	_____

- Вибіг Гри . ка на дорі . ку —
на дорі . ці сидить кі . ка.
Взяв з дорі . ки Гри . ка кі . ку —
хай піймає кі . ка ми . ку.
- Візьми ло . ку та покуштуй горо . ку.

8. Виправ помилки.

- Діти збирали гриби у котик.
- У Сашка на голові зимова папка.
- Бригадир послав по глину екскаватор і малину.
- Просо висіяв Микита,
та чомусь вродило сито.

9. Поясни значення виразів.

Золота сережка. Золоте колосся.

Залізний дріт. Залізний характер.

Каштанове дерево. Каштанове волосся.

Пшеничний колос. Пшеничне волосся.

10. Заміни слово **біжить** близькими за значенням словами.

Час біжить — _____, молоко біжить — _____ із каструлі,
річка біжить — _____, зерно біжить — _____ із мішка.

11. Прочитай текст. Замалюй букву **Ш** синім, а **Ж** — зеленим олівцем.

Жменя пшениці

Старий хлібороб дід Карпо привіз до млина мішок пшениці. Ось уже й черга його підійшла. Приніс дід Карпо мішок до коша, в який засипають зерно, розв'язав мотузку і почав пересипати з долоні на долоню добірну пшеницю. В його очах сяяла радість.

Тоді висипав зерно у кіш і аж зітхнув — немов розлучався з дорогим другом.

Коли пшениці в коші залишилося мало, дід узяв жменя зерна й висипав собі в кишеню.

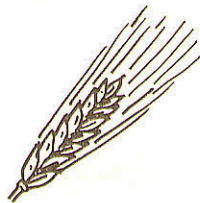
Вдома скопав грядку, висіяв ту пшеницю з кишені й сказав зерням-там:

— Живіть.

Василь Сухомлинський

- Навіщо дід висипав собі в кишеню жменя зерна?
- Знайди і підкресли слова з префіксами, які надають одному й тому ж слову різних відтінків.

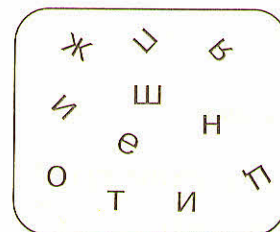
12. Склади і запиши розсіпані слова.

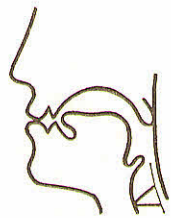
Ж | | |

Ш | | | | |

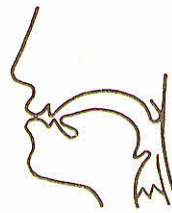
П п

Розрізнення П і Б

Порівняй вимову звуків [п] і [б].

па — ба пи — би
по — бо пу — бу

Б б

1. Прочитай склади і слова.

апа — аба	пра — бра	бри — при	пий — бий
апо — або	про — бро	бре — пре	прати — брати
апу — абу	пру — бру	брі — прі	суп — зуб
			грип — гриб

Б іл
ул — ка
ал

ба нка
ран
тон

бу кет
ква
блик

бо рщ
лото
рошно

бр ова
иль
ат

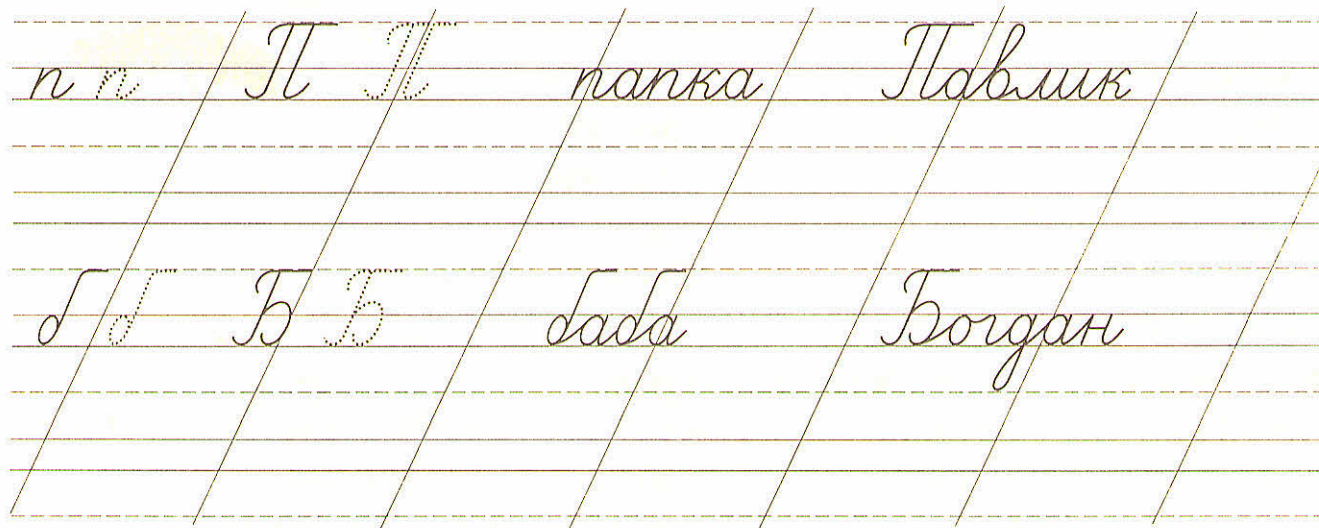
по іхав
казав
зичив
косив

про біг
кинувся
йшов
майнув

при бирати
крашати
хилити
сипати

полу ниця
мисок
день
м'я

2. Хвилинка каліграфії.

3. Закінчи віршики. Замалюй букву П синім, а букву Б — зеленим олівцем.

Має Боря гарну звичку —
класти книги на _____.

Обережним будь, Богданку:
не розбий з варенням _____.

До землі зігнулась гілка,
як по ній пробігла _____.

Ігор Січовик

4. Встав пропущені букви **П** або **Б**.

. аба	па . уга	. рапор	авто . ус
. уквар	бу . он	. ригада	буль . а
. авук	. рунька	гло . ус	о . овідання
. ереза	. ляма	велоси . ед	вер . а

Хлопці знайшли великий гри . – боровик. | грип
Павло захворів. У нього — гри . . | гриб

Борис любить . ити молоко. | бити
Петро хоче . ити ногою по м'ячу. | пити

5. Добери до словосполучень відповідні слова (синоніми). Замалюй букву **П** синім, а букву **Б** — зеленим олівцем.

пучок квітів	барліг
речі пасажира	буря
сильний вітер	букет
лігво ведмедя	багаж

6. Зміни слова за зразком і встав пропущені букви.

один	багато
гри . —	гриби
засту . —	заступи
ду . —	_____
хлі . —	_____
сте . —	_____
кра . —	_____
голу . —	_____

дубки —	дубочки
зу . ки —	_____
гри . ки —	_____
про . ки —	_____
пару . ки —	_____
м'ясору . ка —	_____

7. Добери перевірні слова і встав пропущені букви.

Білий гри . — . оровик,
він до свого . ору звук.
Гри . ника злякався —
в глицю заховався.

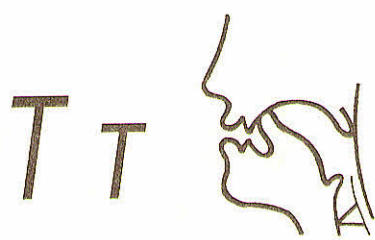
Олег Орач

Я — під . ерезник, гри . —чудесник,
люблю я дух . ерезняка.
Хто покуштує — не . ожалкує:
не гірший від . оровика.

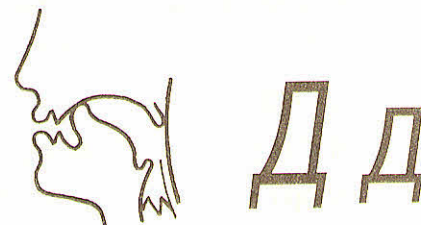
Олександр Підсуха

Розрізнення Т і Д

Порівняй вимову звуків [т] і [д].

ти — ди те — де ті — ді

1. Прочитай склади і слова, чітко вимовляючи звуки [т] і [д].

ата — ада тра — дра ста — зда
ато — адо три — дри сто — здо
ату — аду тро — дро сти — зди

Т — аїса
арас
етяна

Д — енис
анило
арина

тато — дата
товариш — долоня
туман — думка
терен — дерево
тигр — диво
тісто — діжка

лопата — крейда
куток — гудок
котушка — подушка
вітер — відерце
лютий — людина
вісті — жолуді

лі
слі
ді

Д

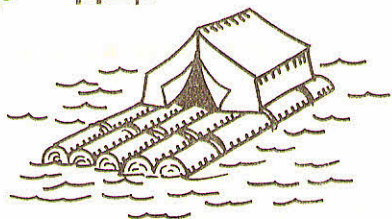
тор
пор
спор

Т

2. Читай слова парами. Поясни зміст слів.

Замалюй букву **Т** синім, а букву **Д** — зеленим олівцем.

тачка — дачка тіло — діло
точка — дочка Толя — доля
тиск — диск тон — Дон
туш — душ терти — дерти
твір — двір плоти — плоди

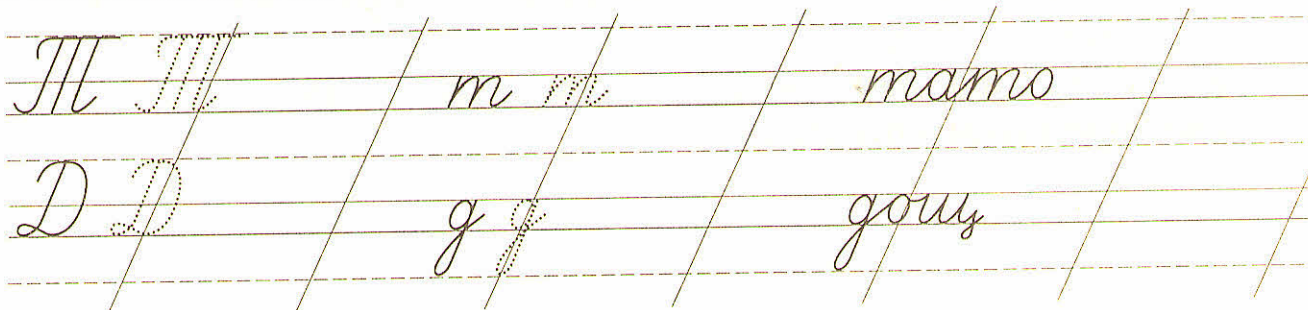
3. Склади словосполучення.

гарячий — туш
чорна — душ
високий — диск
лазерний — тиск

заметений — твір
написаний — двір

У саду дозріли — плоти.
По річці пливуть — плоди.

4. Хвилинка каліграфії.

5. Встав пропущені букви **Т** або **Д**.

. ача	сере . а	. арува . и	с . еп
. ошка	жов . ень	. огляда . и	з . обич
. анець	поне . ілок	. иви . ись	с . о
. иван	не . іля	. рак . ор	с . елити
. еатр	тиж . ень	. роян . а	з . ивувати

6. Зміни слова за зразком і встав пропущені букви.

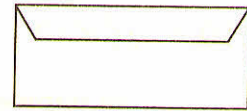
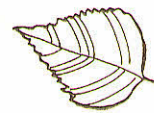
один	багато	велосипе . —	_____
сусі . —	сусіди	обі . —	_____
лис . —	листи	заво . —	_____
хрес . —	_____	єно . —	_____
краєви . —	_____	ке . —	_____
виногра . —	_____	піло . —	_____

7. Поясни значення слова **ЛИСТ**.

Невидимий вітер, немов футболіст,
ганяв по дорозі березовий **ЛИСТ**.

Я слідом ішов через площу і міст
на пошту — відправити братові **ЛИСТ**.

Ігор Січовик

8. Добери перевірні слова і встав пропущені букви.

ду . ка — дудочка	• Дід на ду . ку голосну
піло . ка — пілоточка	грає пісню чарівну.
лопа . ка — _____	• Через струмок поклали кла . ку.
бу . ка — _____	• Кві . ка розкрила свої пелюс . ки.
ву . ка — _____	
кла . ка — _____	

9. Спиши, вставляючи пропущені букви **Т** або **Д**.

Раніше люди вважали дерева живими істо . ами, своїми пре . —
ками. Дерево давало лю . ині пло . и, . авало взимку . епло.
З . ерева бу . ували жи . ло, виго . овляли знаря . . я праці, речі
. омашнього вжи . ку.

Дерево, як і лю . ина, — час . очка ма . ері-приро . и.

Тому люди шанують дерева.

X x

Розрізнення X і Г

Порівняй вимову звуків [x] і [ɣ].

Г г

ха — га хо — го хи — ги хе — ге хі — гі

1. Прочитай.

хата — гарбуз

хижак — гиря

холод — голод

хор — горе

хекати — гепати

ходити — годити

худоба — губа

хід — гілка

помахати — помагати

2. Хвилинка каліграфії.

3. Склади словосполучення. Замалюй букву X синім, а букву Г — зеленим олівцем.

змерз від | голоду

футбольний | хол

помажав | майструвати

схуд від | холоду

просторий | гол

помагав | хвостом

4. Утвори нові слова, змінюючи першу букву на X або Г.

латка — хатка

зірка — _____

салат — _____

нора — _____

зуби — _____

майка — _____

пороша — _____

шукати — _____

море — _____

5. Виправ помилки.

Я вдягнув новий салат,
а він довгий — аж до п'ят.

Я зимової пори
на санчатах мчав з кори.

Ігор Січовик

6. Встав пропущені букви Х або Г.

. усак	су . арі	Комар, му . а, оса — кома . и.
. алка	во . онь	Сні . ур, . оробець, . олуб, папу . а,
му . а	за . адка	. рак — _____ .
. айка	. окей	Бе . емот, ти . р, . ом'як — _____
доро . а	ва . он	Му . омор, . руздь, мо . овик — _____

7. Зміни слова за зразком і встав Х або Г.

що?	чим?
↓	↓
сніг —	снігом
смі . —	_____
плу . —	_____
порі . —	_____
горі . —	_____
бі . —	_____

Сів до столу носорі . ,
наштрикнув на рі . пирі . .
Мучить думка носоро . а:
“Як пирі . дістать із ро . а?”
О. Коваленко

Ніс Гриць пирі . через порі . .
Став на горі . — упав на порі . .

8. Прочитай прямо і навпаки.

Я несучуся.

9. Зміни слова за зразком. Добери перевірні слова і встав Х або Г.

що зробити?	що робити?
↓	↓
одягти —	одягати
ля . ти —	_____
тя . ти —	_____
допомо . ти —	_____

Перемо . ти, бере . ти, стере . ти,
коли . нути, стри . ти, зати . нути.

Трудись — і ти дося . неш успі . у.

10. Прочитай. Замалюй букву Х синім олівцем, а букву Г — зеленим.

Хто з вас, діти, не любить дні, коли на новорічних ялинках засвічуються гірлянди вогнів?

Але в цей зимовий час святкують не лише Новий рік, а й Різдво.

Давнє слово “Різдво” означає “Народження”. Хто ж народився в цей день?

Ім'я Новонародженого було Ісус. Потім Його почали також називати Христосом. “Христос” — означає “Цар”.

Але Ісус був царем незвичайним. У Нього не було ані корони, ані палацу, ані війська...

Чому ж тоді Його називали Царем?

Тому що Ісус — Син Божий — відкрив нам великі таємниці життя. Вони записані у Біблії.

Біблія вчить, як чинити правильно, як відрізнити погане від хорошого, як ставитися один до одного і до всіх створінь, що оточують нас.

К К

Розрізнення К і Г

Порівняй вимову звуків [к] і [г].

Г Г

ка — ґа ку — ґу ке — ґе кра — ґра

1. Прочитай, чітко вимовляючи звуки [К] і [Г].

кава — ґава
 канава — ґанок
 крапля — ґрати
 кермо — ґердан

крупa — ґрунт
 крейда — ґречний
 акваріум — аґрус
 лійка — дзиґа

2. Хвилинка каліграфії.

3. Склади речення.

На ґанку сиділа | кава.
 У чашці гаряча | ґава.

У Гриця на лобі | куля.
 У руках повітряна | ґуля.

4. Встав пропущені букви К або Г і допиши слово.

А . рус, а . рус, а . русина — Клен, а . ація, . аштан — дерева.
 як зелена намистина. А . алина, а . рус, поріч . и — _____.
 А . рус коле, як зривати, —
 швидше мамі помагати!

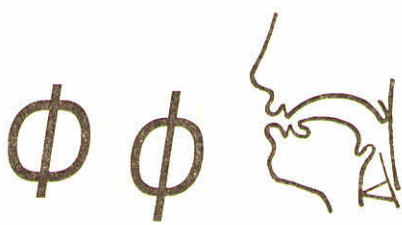
Варвара Гринько

5. Прочитай. Замалюй букву К синім, а букву Г — зеленим олівцем.

Зоопарк

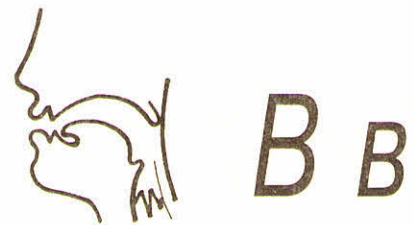
Ми ходили в зоопарк. Там бачили крокодила і кенгуру. За ґратами сиділи леви і тигри.

У просторій клітці були мавпи. Прилетіла ґава і сіла на клітку. Мавпи зчинили справжній ґвалт: стрибали й голосно кричали. Ґава полетіла.

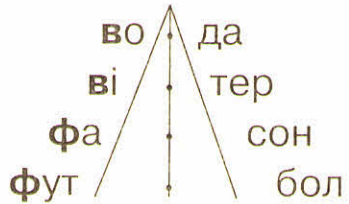
Розрізнення Ф і В

Порівняй вимову звуків [Ф] і [В].

фа — ва фи — ви фе — ве фо — во фу — ву фі — ві

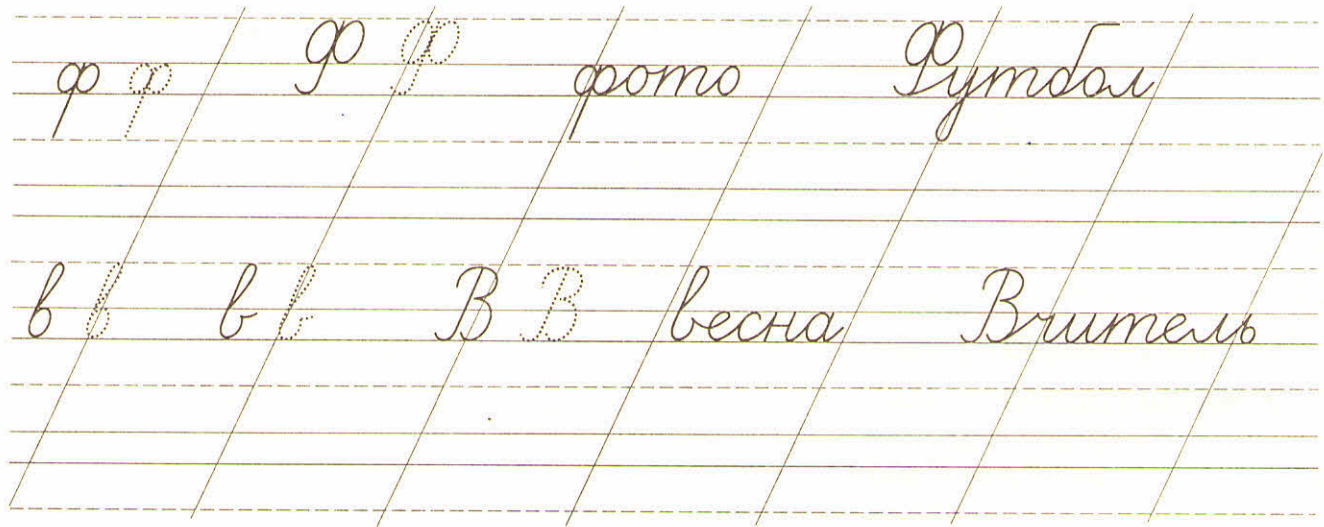
1. Прочитай, чітко вимовляючи звуки [В] і [Ф].

В асиль
олодимир
адим

Ме Ф одій
Мар а

2. Хвилинка каліграфії.

3. Встав пропущені букви Ф або В.

Фабрика

вода

Ф — В

. орма

. улик

сара . ан

спі . ати

. артух

. ухо

ал . авіт

фотогра . увати

. рукти

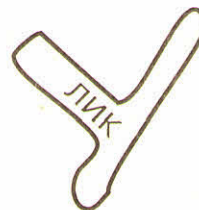
. ерблюд

саді . ник

хо . ати

4. Відгадай загадку і ребус.

Стоїть завод у полі.
Який? А це — секрет:
працюють в ньому бджоли —
виготовляють мед.

5. Змінюючи одну букву, утвори два нових слова.

Ферма — _____ , _____ .

6. Встав пропущені букви **В** або **Ф**.

Молочна ферма

На . ермі багато корів. Вони стоять у теплих корі . никах. Стіни по . арбовані білою . арбою. Василь . едорович за . ідує . ермою.

Коро . и дають молоко. З молока виробляють сметану, . ершки, сир, масло, ке . ір.

7. Прочитай.

Флейта і Вітер

У саду на лавці сидів Музикант. Він грав на флейті. До його чудової пісні прислухалися і пташки, і дерева, і квіти. Навіть Вітер приліг під кущем і з подивом слухав гру на флейті. Грав Музикант про сонце в голубому небі, про біленьку хмаринку, про сіреньку пташку–жайворонка і про щасливі дитячі очі.

Замовкла пісня, поклав Музикант флейту на лавку й пішов до хати. Підвівся Вітер з–під куща, прилетів до флейти та й подув з усієї сили.

Загула флейта, мов осіння негода під стріхою. Подув Вітер ще дужче, а флейта не грає — гуде та й гуде.

“Чому ж це так? — думає Вітер. — Я залюбки можу вирвати дуба з корінням, скинути дах з хатини. Чого ж флейта не підкоряється мені, не грає?”

Василь Сухомлинський

- Чому флейта не підкорилася Вітру?
- Випиши окремо слова з буквою **Ф** та слова з буквою **В**.

Ф _____

В _____

Розрізнення Ф і ХВ

Ф — вимовляй один звук — [ф], пиши букву **Ф**.

Хв — вимовляй два звуки — [х] + [в] і пиши дві букви — **хв**.

1. Виразно прочитай пари слів.

фарба — хвалити

фірма — хвіст

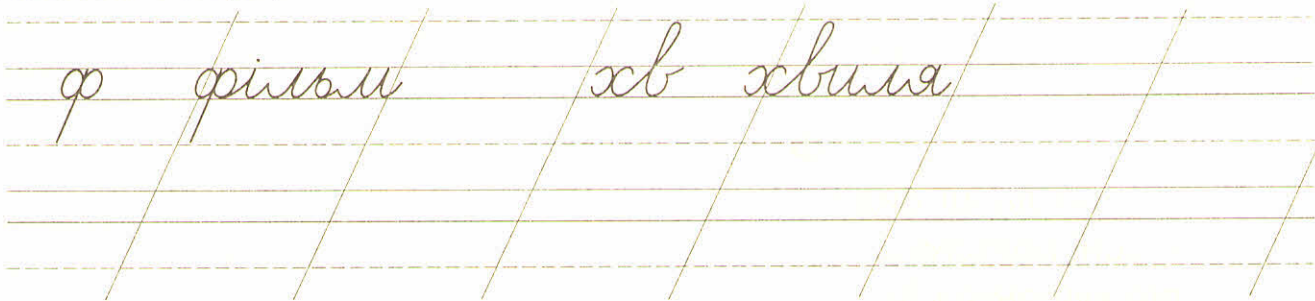
флот — хвоя

ферма — хворіти

фіолетовий — хвіртка

фільм — хвилина

2. Хвилинка каліграфії.

3. Склади і запиши слова.

Ф оя _____
ільм _____
иля _____
онтан _____
Хв илина _____
іртка _____
ірма _____

4. Допиши речення.

Шістдесят секунд — це одна _____.

Мишко часто хвалиться, тому його називають _____.

Вітер підіймає на морі високі _____.

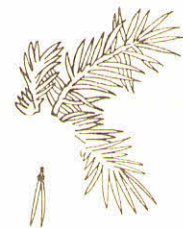
Вадим сьогодні не пішов у школу, бо він _____.

У лисиці довгий _____.

На сосні та ялині
листя, як голочки.

Це — _____.

4. Спиши, вставляючи пропущені букви.

Друзі

За .. орів одного разу Федько. До нього завітали Володя Само-
хвал та Хома Пилипченко. Однокласники принесли домашнє
завдання. . лопці допомогли . едькові розв'язати задачу. Потім
. олодя Само .. ал читав смішинки, а . ома розпо . ідав про шкільне
життя.

. ороші друзі у . едька. За . жди допомагають один одному
у . ажку .. илину.

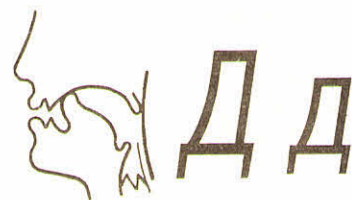
ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ КІНЕТИЧНО СХОЖИХ БУКВ Розрізнення Б і Д

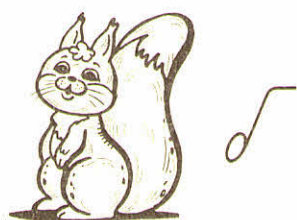
Порівняй вимову звуків [б] і [д].

[б] — дзвінкий приголосний,
перешкода — зімкнені губи.

[д] — дзвінкий приголосний,
перешкода — кінчик язика
впирається в ясна верхніх різців.

Порівняй графічне зображення букв б і д.

Буква б — то ніби білка,
хвостик вгору підіймає.

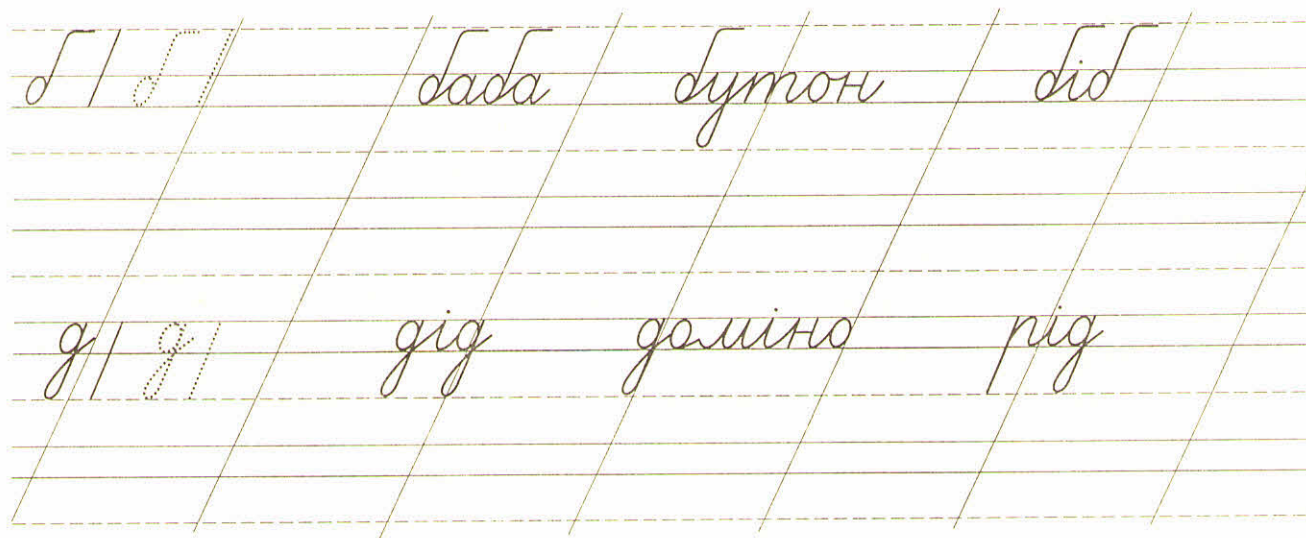

Буква д — то ніби дятлик,
хвостик вниз завжди тримає.

1. Прочитай склади.

ба — да да — ба оба — ода уде — убе
бо — до до — бо аби — ади ідо — ібо

2. Хвилинка каліграфії.

3. Прочитай зліва направо і навпаки.

дід біб око

4. Підпиши малюнки.

Напиши, як ласкаво можна назвати бабу і діда.

Баба — _____
 Дід — _____

5. Запиши слова з буквою *д* у перший стовпчик, з буквою *г* — у другий.

<i>д</i> _____	<i>г</i> _____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

Слова для диктанту:
 дим, баран, барабан,
 диня, райдуга, кабан,
 яблуко, ребра,
 загадав, помідор.

6. Утвори нові слова за зразком.

бігти — добігти	цінний — безцінний
білити — _____	коштовний — _____
до + брести — _____	без + радісний — _____
брати — _____	дорожній — _____
будувати — _____	надійний — _____

7. Читай слова, дописуючи букви *д* чи *г*.

оукет	оиван	куоики	крокооил
каоан	оерево	орова	оегемот
зуои	вооа	шуоа	оудинок

8. Склади розсіпані слова.
 Знайди зайве.

набан — _____
 коябул — _____
 няди — _____
 дбу — _____

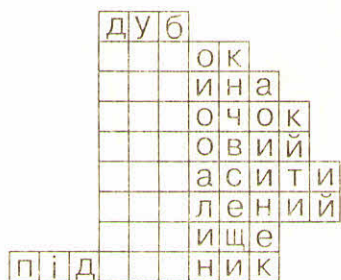
9. Вивчи скоромовку і запиши її по пам'яті.

Бабин біб розцвів у дощ,
 буде бабі біб у борщ.

10. Виправ помилку.

Наш Данило — лісоруб.
 Він спиляв старезний чуб.

11. Розгадай кросворд. З кожним словом склади речення.

12. Прочитай оповідання.

Дуб на дорозі

З півночі на південь, між двома великими містами, почали будувати дорогу. Задумали її широку й рівну, пряму й красиву — щоб їздили автомашини й автобуси.

Люди вже нагортали високий земляний насип, обкладали його камінням, заливали асфальтом. Дорога пролягала через степи й луки, уздовж річок.

Одного разу прийшли будівельники в поле. Тут росли невеликі чагарі. Інженер показував, де прокладати майбутню дорогу, а робітники забивали в землю кілочки.

Раптом робітники зупинилися, покладали кілочки на землю. Там, де мала пролягти дорога, стояв високий дуб. Товстий, міцний, могутній — мов степовий вартовий.

До робітників підійшов інженер. Він довго дивився на план дороги, потім перевів погляд на дуба й зітхнув.

— План змінювати не можна, — сказав інженер.

— Дуба теж рубати не можна, — сказали робітники.

Інженер витяг кілочок, відійшов метрів за сто від дуба й забив його в землю.

— Тепер нас ніхто не осудить, — сказав він.

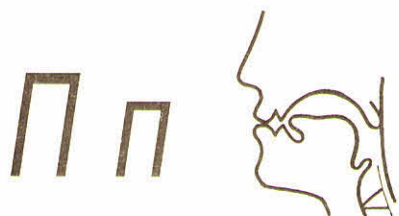
Минуло кілька років. З півночі на південь пролягла широка асфальтова дорога. Рівна, як стріла. Та в одному місці вона вигнулася підковою. Їдучи автобусом, люди радісно всміхаються. Часто можна почути:

— Благородне серце в людей, які будували цю дорогу.

Василь Сухомлинський

- Якими словами передано основну думку?
- Випиши п'ять слів із буквою **б** і п'ять — із буквою **д**.
- Запиши назви дерев, у яких є звук [б].

Розрізнення П і Т

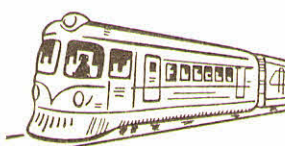
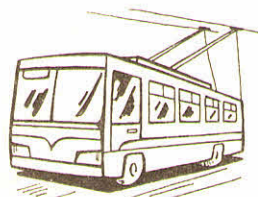
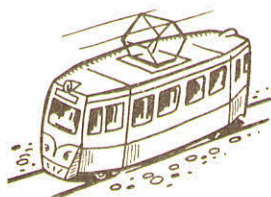
Порівняй вимову звуків [п] і [т].

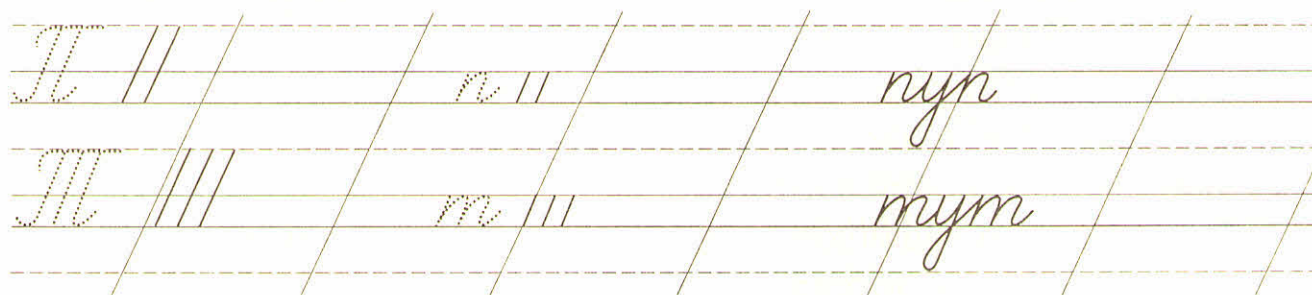
[п] — глухий приголосний, перешкода — зімкнені губи.

[т] — глухий приголосний, перешкода — кінчик язика впирається в ясна верхніх різців.

1. Підпиши малюнки. Підкресли у словах букви П і Т. Добери загальну назву до всіх предметів, зображених на малюнках.

2. Хвилинка каліграфії.

Скільки "ніжок" має буква П n? А буква Т m?

3. Напиши під кожною цифрою відповідну букву.

3 2 3 2 3 2 3 3 2 2 3 3 3 2 2 3 3 2
 m n

4. Замість цифр читай відповідні букви.

2a — 3a	2i — 2i — 2i	o2 — o3	2 i 2	2 a 3
2o — 3o	3и — 3и — 3и	e3 — e2	2 y 2	3 o 2
2y — 3y	2e — 3e — 3e	a2 — a3 — a3	3 y 3	2 i 3

5. Прочитай зліва направо і навпаки.

Тут, пуп, Пилип.

6. Встав пропущені букви і прочитай словосполучення.

. ролейбусна зу . инка	фу . больне поле
. асажирський . оїзд	лі . ній кос . юм
. ро . о .. ана с . ежка	. ерелі . ні .. ахи

7. Спиши, вставляючи замість цифр або крапок **Т** чи **П**.

2альма	хала3	лам2а	флей3а	шкар2е3ка
Занець	сер2	жов3ок	ху3ро	2аль3о
Зуман	бра3	зу2инка	ш2ак	2ла33я
. еремога	біле .	. ор . фель	. е . ленький	
. урист	воро . а	. ру . ик	. ер . лячий	
. ечиво	дя . ел	. о . оля	. рочи . ав	
. елевізор	буфе .	. родук . и	. о . емнів	

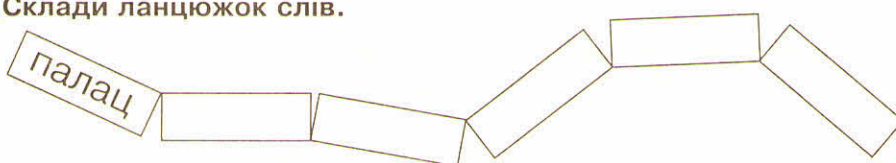
8. Виправ помилки.

Я іменини відзначаю: Ділянка на березі моря, де
з'їв **порт** і випив чашку чаю. причалюють кораблі, — це **торт**.

У запальному танку кружляла танцювальна **тара**.

Пакувальний матеріал для зберігання і перевезення товару називається **пара**.

9. Склади ланцюжок слів.

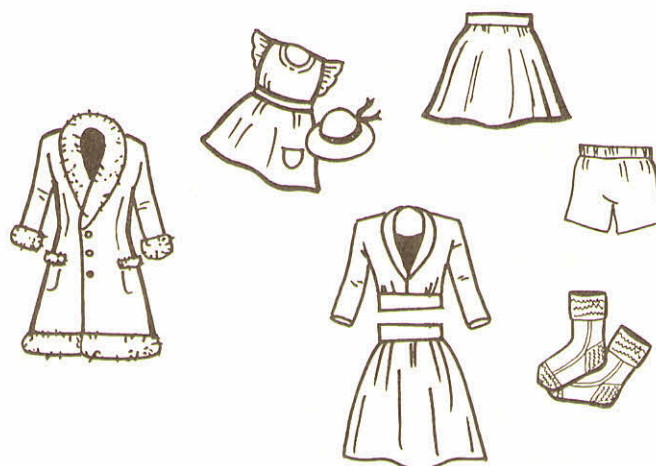

Слова для довідок:
папір, тин, ряс,
нафта, цап.

10. Встав пропущені букви **П** або **Т**.

Цілий . иждень шила Ка . я
для сес . рички модне . ла .. я.
С . ала міря . и сес . риця —
. ла .. я зовсім не годи . ься.
Нині з . ла .. я для сес . рички
шиє Ка . я рукавички.

Д. Падра

11. Запиши назви предметів одягу,
зображених на малюнку, у три рядки.

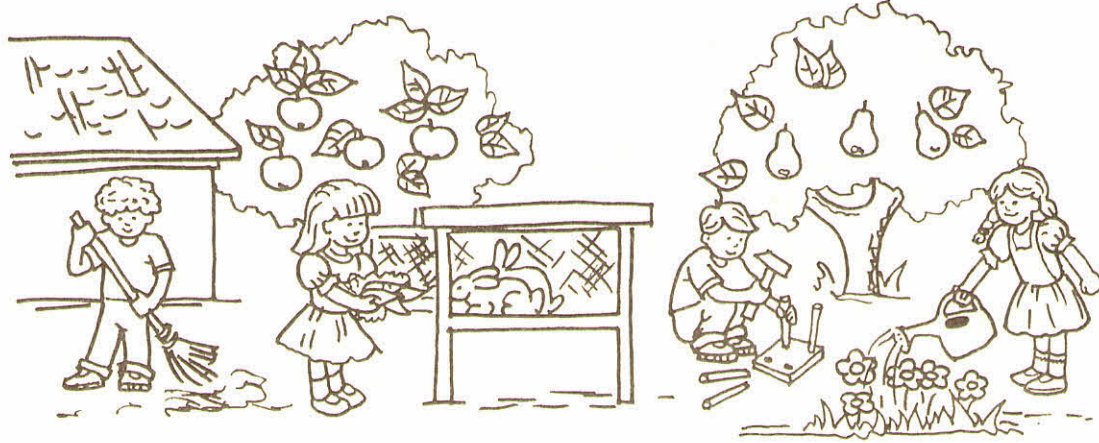
Слова з буквою **п**: _____
Слова з буквою **т**: _____
Слова з буквами **п і т**: _____

12. Із літер однакового шрифту склади і запиши слова.

РЕЧЕННЯ

1. Дай імена дітям. Склади речення за схемами і зразком.

_____ .

Олег замітає.

_____ .

Олег замітає двір.

_____ .

Олег замітає двір мітлою.

_____ .

Олег старанно замітає двір мітлою.

2. Встанови зв'язок слів у реченнях з допомогою поданих питань.

Оля замітала підлогу.

Хто? _____ Що робила? _____
Що? _____

Борис витирав
дошку ганчіркою.

Хто? _____ Що робив? _____
Що? _____ Чим? _____

Чергові прибирали
класну кімнату.

Хто? _____ Що робили? _____
Що? _____ Яку? _____

3. Встав пропущені слова.

(Хто?) Лікар лікує людей.

(Хто?) _____ працює в аптеці.

Бібліотекар (що робить?) _____ у бібліотеці.

Кухар (що робить?) _____ їжу.

Перукар робить (що?) _____ .

Учитель навчає (кого?) _____ .

4. Зміни словосполучення за зразком.

Важкі роботи.

Важка робота.

Цікаві фільми.

Цікавий _____ .

Веселі свята.

Веселе _____ .

Швейні фабрики.

Швейна _____ .

5. Розкрий дужки, змінюючи слова за змістом.

Моя мама (працюють) на швейній (фабриках). На фабриці багато (робітниця). Вони (шиє) одяг. Всі (працює) на швейних (машинці).

6. Допиши закінчення.

Цілющі джерела

З давніх-давен знали люд□ про цілющі властивості мінеральних вод. Спочатку пили воду з мінеральних джерел місцеві жител□, потім почали приїжджати хвор□ з інших міст і сіл. А зараз на тих місц□, де б'ють з-під земл□ мінеральні джерел□, побудовано санаторії.

Мінеральні вод□ розливають у пляшки і відправляють в усі кінці світу. Славляться цілющ□ води України: "Нафтуса", "Миргородська", "Березівська".

7. Прочитай.

Петрик, собака і кошеня

Маленький ішов стежкою. Бачить: біжить назустріч чорний кудлатий . Хлопчик злякався, хотів тікати. Та раптом до його ніг притулилося маленьке . Воно втекло від й просило захисту. Стоїть , дивиться на , а воно жалібно нявчить.

 стало шкода . Він узяв його на руки і хоробро пішов назустріч . зупинився, здивовано глянув на і побіг у .

За Василем Сухомлинським

8. Прочитай. Що у вірші не так?

Картина

В мене є така картина —
краща від усіх!
Спіють яблука, малина.
Зверху валить сніг.
На гілках сидять зайчата,
по ставку пливуть курчата,
їжаки летять.

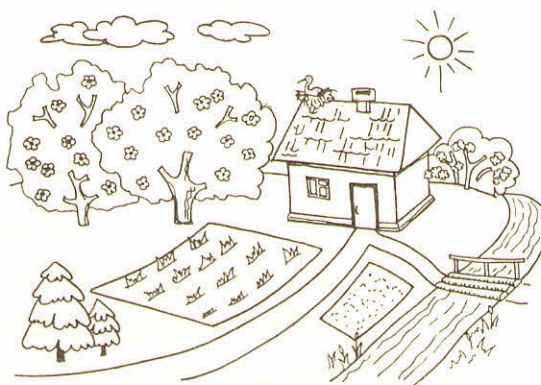
Світить сонце, сяють зорі.
Жолуді на осокорі
гронами висять.

Платон Воронько

9. Знайди і виправ помилки.

Весна

Земля прийшла на весну. У лісі між пролісками розцвіли сині дерева. На листках з'явилися зелені гілки. З теплих птахів прилітають краї. Вони будують яєчка і відкладають у них гнізда. Пізніше із пташенят вилупляться яєчка.

10. Поділи текст на речення. З якої букви пишеться перше слово у реченні? Що ставиться в кінці речення? Запиши текст.

Дерево-сад

На Сумщині росте найстаріша яблуня в Україні вік цієї довгожительки — сто п'ятдесят років розлогі, схилені донизу гілки яблуні досягли ґрунту вони вкоренилися і перетворилися в додаткові стовбури так одна яблунька стала справжнім садом.

11. Із двох простих речень утвори складне речення, використовуючи слова *і*, *а*.

Минуло літо.

Прийшла осінь.

Минуло літо, і прийшла осінь.

Настала осінь.

Стало прохолодно.

На липах і березах

пожовтіло листя.

Ялини стоять зелені.

Перелітні птахи відлітають у вирій.

Горобці і ворони зимують у наших краях.

Почалися заморозки.

Ведмеді та їжаки залягли у сплячку.

ВІСНАДНІЙ ВІД ЦИПСАТ

12. Прочитай речення з відповідною інтонацією.

розповідай

запитуй

виголукуй

Настала зима.

Настала зима?

Настала зима!

Ударили морози.

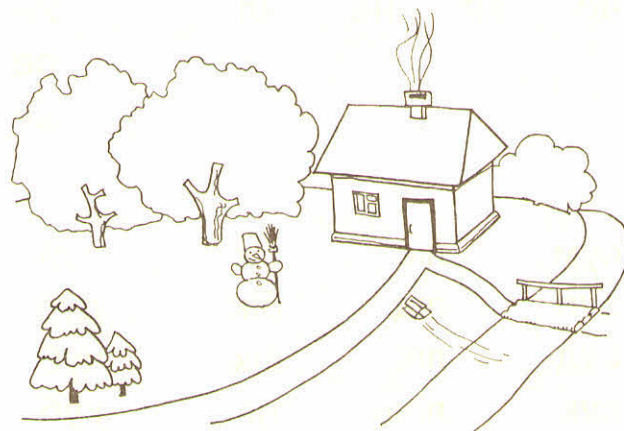
_____?

_____!

Падає сніг.

_____?

_____!

13. Прочитай вірш виразно.

Вовки

— Чого, брате, так збілів?

Що з тобою сталося?

— Ах, за мною через став
аж сто вовків гналось!

— Що ти кажеш! Сто вовків!
Та б село почуло.

— Та воно пак і не сто,
а п'ятдесят було.

— Та й п'ятдесят — дивно в нас.
Де б їх стільки взялось?

— Ну, Іванцю, нехай так,
але десять гналось.

— Та і десять не було!
Знаць, один усього?

— А як один? Аби вовк!
Страшно і одного.

— А може то і не вовк?

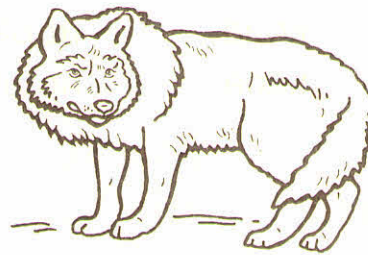
— А що ж то ходило:

таке сіре та мале,

а хвостик — як шило?

Степан Руданський

Що тебе насмішило? Прочитай вірш у ролях разом з товаришем.

ТАБЛИЦІ ДЛЯ ЧИТАННЯ

Таблиця 1

ба	са	ли	іл	ша	ме	ри	ам	ко	ле
лі	па	цу	ен	ом	си	ла	сі	ук	пи
бу	цю	ся	уц	ту	шу	ем	ля	ус	до
ас	ап	не	ил	ха	ор	ру	ве	ил	чу
				се	ук	ик	ли	ір	со
				ди	по	аш	ро	ми	ут

Таблиця 2

а) сум	ліс	сік	зуб	жук	біль	каша
суп	лід	бік	дуб	бук	сінь	ваша
суд	лік	вік	чуб	лук	міль	наша
сук	лінь	тік	куб	сук	кіль	Маша

б) хата	пити	жити	сила	чайка
дата	лити	рити	шила	гайка
вата	мити	бити	мила	майка
лата	шити	вити	била	байка

в) мила	коса	кора	лід	клас	торт
мало	коза	нора	слід	квас	порт
мело	каса	ноша	глід	квач	спорт

Таблиця 3

а) лось	олень	карась	лисиця	зайчєня
рись	тюлень	заєць	тигриця	тигрєня
кінь	ведмідь	журавель	вовчиця	лисєня
сіль	півєнь	камінь	криниця	кошеня

б) льон	йорж	в) міський	козацький
дзьоб	йогурт	сільський	галицький
сльози	чайок	вутький	молодецький
сьогодні	майонєз	слизький	німецький
кольори	бойовий	французький	турецький

Щоб “Грамотійко” допоміг Вашій дитині у навчанні, Вам доведеться докласти чимало зусиль, добросовісно виконувати рекомендації фахівця, бути терплячими й винахідливими.

Спочатку варто розібратися, які помилки робить Ваша дитина. Для цього охарактеризуємо основні групи специфічних помилок на письмі.

1. Заміна букв за принципом схожості відповідних звуків. В основі цих помилок лежить нездатність розрізнити звуки на слух, а часто і заміна їх в усному мовленні. Дитина може писати САПКА замість ШАПКА, РИПА замість РИБА, ЛОБОТА замість РОБОТА і т. ін.

2. Заміна чи спотворення оптично й кінетично схожих букв. У дитини відсутні чіткі зорові образи букв, тому вона постійно сумнівається під час їх написання, часто плутає на письмі І і Ш, І і У, П і Т, Б і Д та ін. Інколи трапляється дзеркальне зображення букв, причиною якого є несформованість зорово-просторових уявлень.

3. Спотворення звуко-складової структури слів і порушення розмежування слів у реченні. Причина цих помилок полягає в тому, що дитина не оволоділа навичками аналізу й синтезу звукової та складової будови слова і не уявляє його структури, тобто кількості звуків у слові і порядку їх розміщення. Дитина пише: ДКТ замість ДИКТАНТ, ПАХ замість ПТАХ, СИЛ замість СИЛА, ВІНКО замість ВІКНО та ін. Коли дитина не відчуває меж між словами, спостерігається написання слів разом і довільний їх розрив. Найчастіше діти помиляються під час написання прийменників (НАСТОЛІ замість НА СТОЛІ) і префіксів (ЗА ХОДИТЬ замість ЗАХОДИТЬ).

4. Аграматизми проявляються на письмі у дітей, які не змогли повноцінно оволодіти лексико-граматичною будовою мови. Приклади помилок: СОЛОДКА ЯБЛУКО замість СОЛОДКЕ ЯБЛУКО, ОДИН ПАЛЬЦІВ замість ОДИН ПАЛЕЦЬ, ДІТИ БІГАВ замість ДІТИ БІГАЛИ, СИДИ НА ГІЛКІВ замість СИДЯТЬ НА ГІЛКАХ.

У письмі однієї дитини часто трапляються помилки з різних груп, що викликає почуття безпорадності у педагогів і батьків. Проте навіть у таких складних випадках цілеспрямована робота над кожною групою помилок обов'язково дасть позитивний результат. Необхідно лише насамперед Вам, дорослому, *повірити*, що труднощі можна подолати, і *запевнити* в цьому дитину.

Придивіться до своєї дитини і постарайтеся зрозуміти її страхи й переживання через шкільні невдачі. Дитина часто почувається зацькованою постійними зауваженнями і глузуванням однокласників. Поговоріть із сином чи донькою спокійно й доброзичливо. Важливо викликати у дитини зацікавленість, віру в свої сили і бажання писати без помилок. Пам'ятайте, що залякування й погрози не дадуть позитивного результату.

На початку занять треба визначити оптимальний для дитини темп. Необхідне *вдумливе, свідоме ставлення* до занять і дитини, і батьків.

Зошити “Грамотійко” побудовані за принципом *від простого до складного*, передбачена *наступність* у роботі. З метою профілактики дислексії та дисграфії заняття треба проводити послідовно, сторінка за сторінкою, використовуючи вправи, що під силу Вашій дитині. У зошитах паралельно з роботою над звуками (буквами) передбачені завдання на аналіз і синтез будови слів, на словозміну і словотворення, збагачення словника і розвиток граматичної будови мови. Ви можете придумувати аналогічні вправи, “грати у слова” з дитиною на прогулянці чи по дорозі в магазин.

Якщо у Вашої дитини переважають пропуски або заміна голосних, то працюйте із зошитом №1. Якщо дитина плутає глухі і дзвінкі (п-б, т-д, х-г, с-з, ш-ж), тверді і м'які або свистячі і шиплячі приголосні, опрацюуйте відповідні розділи в зошитах №2 і №3. Якщо наявний лише один вид заміни оптично схожих букв (наприклад, б-д), то досить опрацювати одну сторінку — на розрізнення цих букв. Але обов'язково роботу починати з *уточнення вимови звуків*; зіставлення *звука і букви*; розпізнавання *даного звука* серед інших звуків у складах і словах; *визначення місця звука* у складі, слові (на початку, в середині, в кінці); слухова і зорова *диференціація* (розрізнення) звуків і букв у складі, слові, реченні, тексті.

Необхідна чітка *цілеспрямованість* занять. Якщо сьогодні Ви працюєте над однією парою звуків (букв), то всі інші помилки залишаються поза увагою і виправляються мимохідь. Не варто намагатися подолати всі помилки одночасно. Важлива повна зосередженість тільки на цих двох звуках і відповідних їм буквах.

Обов'язково хваліть дитину навіть за найменші успіхи — це підніме настрій, зміцнить впевненість у своїх силах і мобілізує її до наступної роботи.

Заняття можуть бути нетривалими, але обов'язково *систематичними* (на початковому етапі — щоденними). Важливо не дозволяти дитині повертатися до колишніх помилок, а закріплювати навички правильного письма і читання.

Починайте працювати зараз, не гаючи дорогоцінного часу, і робіть це *спокійно, вдумливо та впевнено*.

Посторінкові рекомендації

с. 4-5. Пальчикова гімнастика

Діти з мовними порушеннями, як правило, швидко втомлюються від розумової діяльності. Їм важко зосередитися і запам'ятати новий матеріал, не завжди вдається контролювати своє мовлення. Для корекції цих порушень необхідна робота над дрібними рухами (моторикою) пальців рук, адже кінетичні відчуття від них надходять у кору головного мозку, стимулюють центральну нервову систему, внаслідок чого прискорюється розвиток мовлення дитини. Власне, пальчикова гімнастика є необхідним елементом у системі логопедичної роботи.

Рухи, що супроводжуються промовлянням лого-рим (віршів), допомагають нормалізувати темп і ритм дрібної моторики, чіткість і точність мовних рухів, складову структуру мовлення. Розучувати вірші і рухи треба одночасно, поступово прискорюючи темп. Краще брати вірші, написані чотирислопним ямбом або хореем. Розвивати дрібну моторику потрібно в ігровій формі, систематично повторюючи й урізноманітнюючи вправи.

Фахівці радять давати дітям інтелектуальне навантаження тільки на фоні “розігрітих рук”. Прислухайтесь до думки вчених.

с. 6-9. Психологічні та графо-моторні завдання

Пропонуються ігрові тренувальні вправи для розвитку розумових здібностей (спостережливості, стійкості уваги, просторової уяви, аналітичного сприймання, мислення), необхідних для повноцінного мовленнєвого розвитку дітей.

Діти можуть виконувати завдання самостійно. Якщо дитина не зрозуміла інструкції, завдання треба пояснити, підказати перший хід. Однак вказівки дорослого мають спрямовувати хід думок дитини, а не диктувати результат. Якщо дитина успішно впоралася із завданням, варто вимагати, щоб вона пояснила свої дії. Ігрові завдання не втомлюють дитину, але, коли інтерес до них згасає, треба змінити форму діяльності.

Завдання, що вимагають домалювати, заштрихувати чи розфарбувати малюнок, відтворити букви тощо, націлені на розвиток графомоторних здібностей, зорово-моторної координації, наочно-образного мислення дитини.

с. 10. Звуконаслідування

Дитина повинна не тільки імітувати немовні звуки, але й правильно їх передавати: курка квокаче, півень кукурікає, курча пищить, коза мекає, гуска целдоче, жаба квакає, жук дзижчить, очерет шелестить (шумить). Обов'язково продовжіть цю роботу в ігровій формі. Для закріплення запропонуйте такі питання: “Хто гарчить?”, “Хто хрюкає?”, “Хто мукає?”, “Хто гавкає?”, “Хто нявкає?”. І навпаки: “Як подає голос собака? Свиня? Корова?..”

Завдяки таким вправам дитина засвоєє назви тварин та їхніх дій і вільно використовує ці знання у мовленні.

Прочитайте дитині вірш і поставте запитання: “Хто такий Тук-тук? Цок-цок? Пострибай? Цвір-цвірінчик? Шкребетушка?” Нехай дитина знайде цих істот на малюнку і розфарбує. А хто такий Ба-бах? Чому автор підібрав такі назви для дійових осіб вірша?

с. 11. Звукоутворення

Вивчити будову артикуляційного (мовленнєвого) апарату за схемами і завданнями. Голосоутворення можна пояснити так: покласти руку на шию (гортань) і вимовити звуки: [а], [о], [м], [з], [р] та ін. Рука відчує вібрацію (тремтіння) голосових зв'язок. У горлечку “зв'язки завібрують і голос всі почують”.

Поняття “голосні звуки”. Голосні звуки утворюються лише голосом. Струмінь повітря не зустрічає в роті ніяких перешкод. Тому схематично голосні звуки позначаються \square — ніби відкритий рот без перешкод (див. “Довідкове бюро”, с.3).

Поняття “приголосні звуки”. Необхідно навчити дитину спостерігати за утворенням звуків, спираючись на власні артикуляційні відчуття. Заповнюючи таблицю, дитина повинна усвідомити, що приголосні звуки виникають тільки тоді, коли на шляху струменя повітря, яке ми видихаємо, з'являється перешкода. Схематично приголосні звуки позначаються \square . Приголосні звуки складаються з голосу і шуму (дзвінкі) або тільки з шуму (глухі).

с. 12-13. Приголосні звуки

1. Визначення наявності спільних приголосних звуків у словах на слух.
2. Лексична тема “Рослини”. Зайве слово — *молоток*. Дитина називає предмет і визначає наявність заданого звука у слові-назві.
3. Із літер слова *ромашка* можна скласти багато інших слів: *каша, мошка, кома, комар, шар, рок, рак, кора, ...*
4. Лексична тема “Одяг”. Дитина називає предмети, визначає, в яких словах звук [л] стоїть на початку, і розфарбовує відповідні малюнки.
5. Зміна слів: *луг-плуг, лін-млин, рід-брід, ролик-кролик, олія-колія*. Для кращого розуміння змісту слів з ними необхідно скласти словосполучення або речення.
6. Визначити слова, у яких звук [к] стоїть у кінці (*рак, жук, коник, павук*). Скласти звукові моделі цих слів.
7. Дописати останню букву у словах: *жук, рот, тин, мох, кит, сік, сон, лак, рік, син, пух, мак*.
8. Розгадати ребус. *Комар*.
9. Визначити слова, в яких звук [л] вимовляємо в середині слова.
- 10-11. Виконувати відповідно до завдань.
12. Записати слова ланцюжком так, щоб наступне слово починалося тим звуком, яким закінчилось попереднє слово (*Міст-телефон-позиці-індик-комар-риба-автобус-сир.*)

с. 14-15. Тверді і м'які приголосні

Помилки під час написання букв, що позначають голосні звуки, найчастіше зумовлені тим, що учні недостатньо чітко засвоїли, які з них пишуться після літер, що позначають тверді приголосні, а які — після літер, що позначають м'які приголосні. Діти плутають не графічні образи букв, а відповідне їм фонетичне звучання в слові. Тому метою логопедичної роботи має стати формування в дитині вміння вибирати той чи інший голосний, опираючись на твердість чи м'якість попереднього приголосного.

Розпочати диференціювання твердих і м'яких приголосних можна так: “Зараз я вимовлю два звуки, а ви скажете, чи однаково вони звучать: [с], [с']. Який звук звучить грубо, твердо? [с]. А який — ніжно, м'яко? [с']. Отже, [с] — твердий, а [с'] — м'який приголосний. Тепер я називатиму твердий приголосний, а ви — парний м'який: [з] — [з'], [л] — [л'], [н] — [н'], [м] — [м'].”

Потім діти перед дзеркалом вимовляють пари звуків і роблять висновок, що під час вимови м'яких звуків губи і язик напружені дуже (більша перешкода). Схематично м'який приголосний позначають \square . Тільки після того, як діти навчаться практично розпізнавати тверді і м'які приголосні, варто переходити до позначення м'якості приголосних на письмі за допомогою м'якого знака та букв *і, я, ю, є*.

1. Позначення м'якості приголосних за допомогою м'якого знака. Вимовити склади і слова перед дзеркалом.

2. Лексична тема “Тварини”. М'який знак у кінці слова.

3-6. Виконувати відповідно до завдань.

7. Скласти розсіпані слова: *кінь, олень, лебідь, рись*; зайве слово — *лебідь*.

8-10. Виконувати відповідно до завдань.

11. М'який знак у середині слова. Суфіксальне словотворення. Визначити м'які приголосні в середині слова і позначити їх.

12. Вставити пропущений м'який знак і прочитати слова.

13. Залежність значення слова від вимови твердого чи м'якого звука у певній позиції.

с. 16. Буквосполучення *ьо*

Виконувати відповідно до завдань.

с. 17. Розрізнення буквосполучень *ьо* і *йо*

1. Діти повинні чітко усвідомити, що *ьо* позначає м'якість попереднього приголосного, один звук [о] і пишеться після приголосних у кінці або середині складу, а *йо* — позначає два звуки і пишеться на початку слова і складу.

2. Поділити слова на склади з метою закріплення вивчених правил.

3. Багатозначність слова *йорж*.

4. Виправити помилку.

5-6. Лексична тема “Імена людей”. Вставити пропущені буквосполучення. Виконати логічне завдання.

с. 18. Позначення м'якості приголосних на письмі. Диференціація і - и

- 1-3. Виконувати відповідно до завдань.
4. Скласти словосполучення зі словами-паронімами.
5. Вставити пропущені букви *и* чи *і*.
6. Кросворди “Споріднені слова”. Можна обговорити значення слова *лисичка* (тварина і гриб).

с. 19. Позначення м'якості приголосних на письмі буквою я

- 1-4. Виконувати відповідно до завдань.
- 5-6. Лексична тема “Тварини та їх дитинчата”.
7. Порівняти вимову твердих і м'яких приголосних та їх позначення на письмі у словах з апострофом і без апострофа. Варто повторити тему “Апостроф” (“Грамотійко №1”, с. 37).

с. 20-21. Позначення м'якості приголосних на письмі буквою ю

- 1-3. Виконувати аналогічно до завдань на попередніх сторінках.
4. Вставити пропущені букви у чи *ю*. Робота зі словами-паронімами та ілюстраціями.
5. Скласти розсіпані слова: *блюдо, ключ, суп, людина*. Зайве слово — *людина*.
7. Багатозначність слова *ключ*.

с. 21. Позначення м'якості приголосних на письмі буквою є. Диференціація е – є

- 1-4. Виконувати аналогічно до завдань на попередніх сторінках.
5. Скласти речення: *За полем видно сусіднє село*.

с. 22. Тверді та м'які приголосні (повторення)

1. Заповнити таблицю складів.
2. Лексична тема “Тварини”. Записати назви тварин і заштрихувати їх контури.
3. Записати слова, в яких є вказані склади.
4. Письмо по пам'яті можна замінити зоровим диктантом.
5. Робота з текстом. Виконати вказані завдання.

с. 23-24. Подовжені приголосні

- 1-2. Роботу варто розпочати із промовляння складів типу *ля-лля, тя-ття...* Діти мають відчутти артикуляційну й фонетичну різницю між цими складами на фоні слова, словосполучення, речення, тексту.
3. Вставити пропущені букви, що позначають подовжені приголосні звуки.
4. Вписати слова у клітинки.
5. Від поданих дієслів утворити іменники і скласти словосполучення.
6. Відмінювання за особами дієслова *лити* (теперішній час).
7. Лексична тема “Прислів'я”. Письмо по пам'яті.
8. Змінити слова за питаннями і записати речення. *Уже з'явилися ранні весняні квіти. Захмарилось осіннє небо. Я люблю їсти хліб з маслом і сіллю.*
9. Робота з текстом. Вставити пропущені букви. Розфарбувати малюнки.

с. 25. Глухі та дзвінкі приголосні

- Глухі приголосні звуки складаються із шуму, дзвінки — із шуму й голосу. Рука на шиї відчує тремтіння — вібрацію голосових зв'язок. На схемах вібруючі голосові зв'язки позначені Δ , відсутність вібрацій — \angle .
- Диференціацію глухих і дзвінких парних приголосних слід проводити у такій послідовності:
- порівняти фонему (звуки);
 - порівняти артикуляцію (вимову звуків) з допомогою схем;
 - співвіднести звуки з буквами;
 - прочитати склади, потім написати їх під диктовку;
 - опрацювати слова-пароніми (закінчити речення потрібним словом);
 - розрізнити парні звуки усно (на початку, в середині і в кінці слова) спочатку в активній позиції, потім — у збігу з іншими приголосними;
 - розрізнити букви, що позначають парні глухі та дзвінкі приголосні на письмі, в такій же послідовності (вставляючи пропущених букв має передувати усна робота зі словом: промовляння слова, звуковий аналіз, складання словосполучень і речень);
 - визначити місце даного звука у слові;
 - розрізнити звуки (букви) на фоні речення і тексту.
- Додаткова опора — колір. Глухі приголосні позначати синім, а дзвінкі — зеленим кольором.

с. 25-27. Розрізнення с і з

1. Прочитати склади і слова.
2. Складання словосполучень зі словами-паронімами.
3. Хвилинка каліграфії.
4. Вставити пропущені букви.
- 5-6. виправити помилки. Багатозначність слова *коса*.
7. Вставити потрібні букви, використовуючи зелений і синій олівці.
8. Ребуси: *щаслива, озерце*.
- 9-10. Дзвінкі приголосні в кінці або в середині слова при збігу з іншими приголосними оглушуються. Тому треба змінити слово або підібрати спільнокореневе так, щоб після сумнівного приголосного стояв голосний звук. Практичні вправи на підбір перевірних слів.
11. Вправи на розвиток мовного чуття, практичне засвоєння правопису префіксів *с-* і *з-*.

с.28-40.

Роботу над диференціацією парних глухих і дзвінких приголосних проводити аналогічно роботі над звуками [с] і [з].

с. 41. Диференціація кінетично схожих букв

Для кращого засвоєння цього матеріалу необхідно включити всі чотири аналізатори (мовленнєво-слуховий, мовленнєво-руховий, зоровий і руховий) та закріпити зв'язки між фонемою (звуком), артикулемою (вимовлянням звука), графемою (зоровою схемою букви) і кінемою (системою рухів, необхідних для запису букви). Роботу треба починати із виділення звука у складі, слові й визначення сигнальної ознаки артикулеми (місце утворення звука). Потім необхідне співвіднесення цього звука із буквою (графемою), контроль правильності вибору і запис букви.

с. 41-43. Розрізнення б і д

Діти часто плутають графічні образи малих букв б і д. Як додаткову опору, тут використано малюнки білки і дятла. Нехай дитина впише по пунктирах букви в малюнки, вивчить віршички і запам'ятає: б — білка, д — дятел.

- 1-4. Виконати відповідно до завдань.
5. Після детального опрацювання попередніх завдань варто продиктувати слова, які дитина повинна записати у відповідні стовпчики.
6. Префіксальне словотворення.
7. Дописати необхідні елементи букв б і д.
8. Розсипалися слова: банан, яблуко, диня, дуб; зайве — дуб.
9. Письмо по пам'яті.
10. Виправити помилку.
11. Вписати у клітинки споріднені слова: дубок, дубина, дубочок, дубовий, дубасити, дублений, дубище, піддубник.
12. Назви дерев: береза, бук, дуб, верба, граб, берест.

с. 44-45. Розрізнення п і т

Для розрізнення літер п і т варто використати опору — кількість “ніжок”: т — три “ніжки”, п — дві. Лексична тема “Одяг”. Роботу проводити відповідно до завдань.

с. 46-49. Граматична тема “Речення”

1. Лексична тема “Праця”. Складання речень за малюнками та схемами.
2. Зв'язок слів у реченні.
3. Доповнити речення.
4. Словосполучення в однині й множині.
- 5-7. Узгодження слів у реченні.
- 8-9. Зміст речень. Лексична тема “Пори року”.
10. Практичне визначення межі речення.
11. Утворення складного речення із двох простих (усно, письмово).
- 12-13. Робота над інтонаційним забарвленням речень.

с. 50-51. Таблиці для читання

Читання — складний комплексний вид діяльності. Навички читання характеризуються сукупністю кількох параметрів: спосіб, швидкість, правильність, автоматизованість і розуміння прочитаного.

Для удосконалення навичок читання пропонуються таблиці складів і слів, з допомогою яких дитина запам'ятовує склади як цілісну одиницю читання, обминаючи процедуру звуко-буквеного злиття.

Таблиця №1

Дорослий у довільному порядку називає склади і пропонує дитині якомога швидше знайти названий склад у таблиці і прочитати його. Починати роботу треба з меншої таблиці, щодня фіксуючи час, затрачений на пошуки складів. Поступово час пошуку скорочується, а потім — стабілізується. Тоді варто переходити до більшої таблиці аналогічних складів. Для повноцінної роботи потрібно скласти додаткові таблиці, які включали б усі можливі варіанти складів: відкриті, обернені, закриті, зі збігом приголосних (можна використати таблиці для читання з “Грамотійка №3”).

Таблиця №2

Опрацювання слів-паронімів із закритими та відкритими складами. Слова погруповані від простіших до складніших з точки зору ритмічної складової структури. Тут необхідно не тільки автоматизувати процес читання, а й звернути особливу увагу на розуміння прочитаного, залежність змісту слова від кожного звука (букви) і розвиток фонематичних процесів. Із поданими словами варто складати словосполучення і речення.

Таблиця №3

Робота з м'якими приголосними та розрізнення буквосполучень *ьо* і *йо*. Додаткове завдання (а) — визначити зайве слово в кожному стовпчику слів і пояснити свій вибір.

Таблиця №4

Ускладнення слів додаванням букв і складів. Лексичний матеріал для звуко-буквеного, складового, морфологічного і смислового аналізу.

Таблиця №5

Дітям легше читати слова з однаковою ритмічною і складовою структурою. Тому тут слова погруповані за цією ознакою з поступовим ускладненням.

Таблиці для читання варто використовувати і для письма (списування, диктування, письма по пам'яті тощо).

Література

- Барташнікова І.А., Барташніков А.А. Учись играя. — Харьков: Фолио, 1997.
- Блінова Г.Й., Пічугіна Т.В. Дидактичний матеріал для подолання вад письма і читання у дітей. — К.: Радянська школа, 1990.
- Бугрименко Е.А., Цукерман Г.А. Чтение без принуждения. — М.: Знание, Пед. ф-т, 1997, №3.
- Будна Н.О., Козуб О.В. Довідник учня початкових класів. — Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000.
- Выготский Л.С. Собр.соч., т.3. М., 1983.
- Винокур А.С. Подолання мовного недорозвинення у дітей молодшого шкільного віку. — К.: Радянська школа, 1977.
- Волкова Л.С. (ред.) Логопедия. — М., 1989.
- Газман О.С., Харитонов Н.Е. В школу с игрой. — М.: Просвещение, 1991.
- Гарбузов В.И. Нервные дети. — Л-д.: Медицина, 1990.
- Гильбух Ю.З., Георгійєвська В.А. Розвивайте розум дітей. Альбом 1, 2. — К.: Освіта, 1993.
- Едігей В. Вчися читати, малюк. — К., 1993.
- Ефименкова Л.Н. Коррекция устной и письменной речи учащихся начальных классов. — М.: Просвещение, 1991.
- Ефименкова Л.Н., Мисаренко Г.Г. Организация и методы коррекционной работы логопеда на школьном логопункте. — М.: Просвещение, 1991.
- Зайцев В.М. Резервы обучения чтению. — М., 1991.
- Карпова Е.В. Дидактические игры в начальный период обучения. — Ярославль: Академия развития, 1997.
- Ковшиков В.А. Методика диагностики и коррекции нарушений употребления падежных окончаний существительных. Методическое пособие. — СПб., 1996.
- Кольцова М.М. Двигательная активность и развитие функций мозга ребенка. — М., 1973.
- Корнев А.Н. Нарушения чтения и письма у детей. — СПб.: МиМ, 1997.
- Крупенчук О.И. Лого-рифмы. Поэтическое сопровождение коррекции речи у детей. — СПб.: СпецЛит, 2000.
- Львов М.Р. Методика развития речи младших школьников. — М.: Просвещение, 1985.
- Максакова А.И., Туманова Г.А. Учтите играя. — М., Просвещение, 1983.
- Малярчук А.Я. (состав.) Организация логопедической помощи детям, имеющим общее недоразвитие речи (нерезко выраженное). Методические рекомендации. — К.: РУМК, 1991.
- Нартова-Бочавер С.К., Мухортова Е.А. Скоро в школу! — М.: Глобус, 1995.
- Парамонова Л.Г. Упражнения для развития письма. — СПб., Дельта, 1999.
- Потапова Е.Н. Радость познания. — М.: Просвещение, 1990.
- Прищепа К.С., Лук'яненко В.Г. Тематичний словник школяра. — К.: Гала, 1997.
- Савченко М.А. Методика виправлення вад вимови у дітей. — К.: Радянська школа, 1983.
- Садовникова І.Н. Нарушения письменной речи и их преодоление у младших школьников. — М.: Владос, 1997.
- Селиверстова В.И. (ред.) Игры в логопедической работе с детьми. — М.: Просвещение, 1981.
- Спирова Л.Ф., Ястребова А.В. Учителю о детях с нарушениями речи. — М.: Просвещение, 1976.
- Тоцкий Т.С. Орфография без правил. — М., 1991.
- Ястребова А.В. Коррекция нарушений речи учащихся общеобразовательной школы. — М.: Просвещение, 1978.

Зміст

Вступ. Передне слово для дорослих	3
Пальчикова гімнастика	4
Психологічні та графо-моторні завдання	6
Звуконаслідування	10
Звукоутворення	11
Приголосні звуки	12
Тверді і м'які приголосні	14
Буквосполучення ю	16
Розрізнення буквосполучень ю і йо	17
Позначення м'якості приголосних на письмі. Диференціація і - и	18
Позначення м'якості приголосних на письмі буквою я	19
Позначення м'якості приголосних на письмі буквою ю	20
Позначення м'якості приголосних на письмі буквою є . Диференціація е - є	21
Тверді та м'які приголосні (повторення)	22
Подовжені приголосні	23
Глухі та дзвінкі приголосні. Розрізнення с і з	25
Розрізнення ш і ж	28
Розрізнення п і б	31
Розрізнення т і д	33
Розрізнення х і г	35
Розрізнення к і г	37
Розрізнення ф і в	38
Розрізнення ф і хв	40
Диференціація кінетично схожих букв. Розрізнення б і д	41
Розрізнення п і т	44
Речення	46
Таблиці для читання	50
Поради батькам	52
Посторінкові рекомендації	52
Література	56